

Kot. 14 fuzet 9-10
1907: nov. - dec.

QL
461
.R873
ENT

SMITHSONIAN

3 9088

QL
461
R873
ENT

XIV. kötet. 1907. november—december 9—10. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

*

DR. BEDŐ ALBERT BIRÓ LAJOS DR. CHYZER KORNÉL
DR. ENTZ GÉZA MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1907

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSEGE ÉS KIADÓHIVATALA
IX., ERKEL-UTCZA 12.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével.
Előfizetési ára egész évre 8 kor

Tartalom.

<i>A. Aigner Lajos</i> : Dahlström Gyula. Arczképpel	183
<i>Schmidt Antal</i> : A németországi múzeumokról	185
<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói XXIII.	192
<i>Móczár Miklós és Henter Pál</i> : Újabb adatok Magyarország Hymenoptera faunájához	200
<i>A. Aigner Lajos</i> : Lepke-eltérések a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből	210
<i>A. Aigner Lajos</i> : A magyar lepke-fauna gyarapodása 1906-ban	212
<i>Dr. Kaufmann Ernő</i> : Az <i>Apion aestivum</i> -csoport fajainak meghatározása	212
<i>Csiki Ernő</i> : Magyarország szú-féléi X.	217

Különfélék.

<i>A. Aigner Lajos</i> : Ismeretlen téli lepke... ..	221
Külföldi lepkészek	222
Calwer bogárkönyve	222
Személyi hírek	222

Irodalom.

<i>Konow, Fr. W.</i> , Neue Blattwespen. Ismerteti Csiki Ernő	223
<i>Bachmetjew, P.</i> , Experimentelle entomologische Studien. Ismerteti A. Aigner Lajos	223

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani
szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII. Eszterházy-
utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomológusok minden pénteken este a Kaszás-
féle (Muhr utóda) vendéglőben (Rákóczi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901., 1902., 1903., 1904. és
1905-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele
áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak a II. kötet kapható,
Ára 6 kor. Az I. és III. kötetet készpénzen visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IX., Erkel-utca
12.) czimzendők.

Dahlström Gyula.

1834—1907.

Irta A. Aigner Lajos.

A magyar lepkészetet nagy veszteség érte. Elhunyt Dahlström Gyula, aki 34 évig fáradhatatlan buzgalommal kutatta Eperjes környékének lepke-faunáját és aki ez alatt a hosszú idő alatt bokros érdemeket szerzett a magyar lepke-fauna körül.

Dahlström Gyula svéd eredetű volt s egyik Svédországból ide szakadt mérnök őse építette a sóvári sógyárat. 1834-ben született Varannón, ahol atyja gyógyszerész volt s ahol a 6 osztályú collegiumot is végezte 1849-ig, amidőn a hazánkba

betörő oroszok elől Miskolcra ment, itt a kereskedelmi pályára lépett s öt évig időzött e városban mint tanoncz és segéd. 1854-ben besorozták a vasas németekhez és csak 7 év múlva bocsátották el őrmesteri minőségben. Erre Eperjesen telepedett meg s 1867-ig mint árva-gondnok működött. Ekkor pénztárnokká választották meg az eperjesi takarékpénztárba, mely intézetnél teljes 40 évig működött. 1907. április havában nyugalomba vonult.

A lepkék iránt már ifjú korában vonzódott, de csak 1872-ben kezdte szabad idejében a lepkék rendszeres gyűjtését s azóta szószerint éjjel-nappal folytatta a gyűjtést, mert hazánkban ő volt az első egyike azoknak, kik a csalétekkel való éjjeli fogást következetesen űzték. A gyűjtésben segédkeztek neki fogadott emberek, kiket lehetőleg kitanított a lepke- és hernyó gyűjtésre, úgy, hogy önállóan is vadásztak s a zsákmányt megfelelő díjazás fejében beszolgáltatták és elhozták a nagyban űzött hernyó-tenyésztéshez szükséges növényeket is. Nyugdíjaztatása után egész idejét a lepkegyűjtésre fordította és halálát is ilyen alkalmalmmal lelte: meghalt, mint hős a csataterén. 1907. augusztus 13-án ugyanis kirándult kedvelt gyűjtőhelyére, a sóvári hegyek közé, melyeket azonban távolságuk miatt évek óta fel nem keresett s az akkor uralkodó nagy hőségben, kiűn a szabad ég alatt, lepkézés közben, szívszélhűdés hirtelen véget vetett tevékeny életének.

Dahlström felülemelkedett az egyszerű gyűjtők sokaságán. Mindenkor azon volt ugyan, hogy nagy mennyiségben gyűjtött és tenyésztett fölös és eltérő példányaikat kézpénzen értékesítse, de e mellett tartott rendszeres gyűjteményt is, melyben első sorban helyezte el a legszebb és legérdekesebb példányaikat és melyet csere útján is tetemesen gyarapított. Gyűjteményét 1902-ben eladta és abból számos lepke került a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdonába. Ezután már csak eladásra gyűjtött. Mily gazdag volt gyűjteménye érdekes példányokban, arról tanuskodik az a közlemény is, melyben a Magyar Nemzeti Múzeum birtokában levő lepke eltéréseket leírtam.¹⁾

Irodalmi téren is működött. Megfigyeléseit közölte a „Rovartani Lapokban“ és az „Insekten-Börse“ című lipcsei lapban s az előbbiben összeállította Eperjes vidékeinek lepke faunáját is.

¹⁾ Annales Musei Nationalis Hungarici. IV. kötet 1906. : kivonata a Rovartani Lap. XIV. kötetében 1907.

Közleményei a következők :

Hermaphrodita pillangó (<i>Smerinthus Populi</i>). Rov. Lap. III. köt.		
Adatok Sáros vármegye lepke-faunájához	„	IV. „
A lepkék aberrációiról	„	VI. „
Eperjesi lepke-fajváltozatok	„	VI. „
Variáló lepkék Eperjes vidékéről	„	VII. „
Eltérő lepkék	„	VII. „
Ada'ok a magyar lepke-faunához	„	VII. „
Adalék Magyarország lepke faunájához	„	VII. „
Eperjes környékének nappali lepkéi	„	VII. „
Eperjes környékének zúgó lepkéi	„	VII. „
Eperjes környékének szövő lepkéi	„	VIII. „
Eperjes környékének Noctuidái	„	VIII. „
Eperjes környékének araszoló pilléi	„	VIII. „
A bogáncspille vándorlása	„	XI. „
Lepke-hiány	„	XI. „
A Papilio Podalirius hernyója	„	XIII. „

Ezen közlemények egy része megjelent németül is a fentemlített lapban. Bizonyosságát szolgáltatják ezek annak, hogy Dahlström éles megfigyelő tehetséggel bírt, hogy a birtokába került példányokat alaposan megvizsgálta és hogy a termőhelyeket és dátumokat pontosan feljegyezte. Ennek köszönhető, hogy számos fajnak és fajváltozatnak magyar honosságát ő állapította meg elsőnek. Nevét egyetlenegy lepkealak sem viseli, mert mindig tiltakozott az ellen, hogy valamely alakot az ő nevééről nevezzenek el.

A németországi múzeumokról.

Irta Schmidt Antal.¹⁾

Tanulmányutamnak kettős czélja volt: egyrészt, hogy a különböző külföldi múzeumok és magánosok nagyobb szabású állattani gyűjteményeit megtekintsem és áttanulmányozzam, más-

¹⁾ Schmidt Antal segédőr jelentése a Németországban tett tanulmányútjáról: Jelentés a M. N. Múzeum 1906. évi állapotáról. Budapest, 1907. 183—190. l.

részt pedig, hogy az egyes szakférfiakkal személyes ismeretségbe lépve, tudományos összeköttetést létesítsek velök.

Örömmel jelentem, hogy mindkét czélt sikerült az adott körülményekhez képest eléggé megközelítenem, a mit csak úgy tudtam elérni, hogy a rendelkezésemre álló időt lelkiismeretesen iparkodtam felhasználni a tanulmányozásra.

Utam először is Prágába vitt, a hol elsőnek a híres Nickerl-féle rovargyűjteményt tekintetem meg. A tudós dr. Nickerl Ottokar a maga házában rendezte be a gyűjteményt, melynek anyagát még atyja kezdte nagy buzgalommal felhalmozni. Már az első pillanatban meglepi az érdeklődőt az állatok kifogástalan jó praeparálása.

A gyűjtemény legértékesebb csoportjának találtam a Mikro-lepidopterákét; érdeklődésemet ez kötötte le legjobban a különböző rovarcsoportok közül, — nagy részüket saját maga nevelte, s nem egy typus emeli e gyűjtemény értékét.

Igen érdekes az exotikus lepkegyűjtemény felállítása is, a mely főleg a Troidesek és Papiliók családját öleli fel. Ezek még abból az időből valók, a mikor, mint legelső külföldi jövevényekért, igen nagy összegeket kértek egy-egy, sokszor nem is kifogástalan példányért. Nagyon megbeesültek természetesen az ilyen ritkaságokat; éppen ezért minden egyes lepkének külön üvegdobozt készítettek, pontosan záró üvegfedéllel. A színtén üvegből készült fenék közepére parafalemez van erősítve a tű számára; így azután a lepke minden oldalról könnyen megsemlélhető, a nélkül, hogy eredeti helyéből ki kellene mozdítani. Az egyes dobozok azután a rendszer szerint nagyobb fiókokban vannak egymás mellé sorozva.

Különös benyomást tesz a mai szemlélőre ez az ósdi skatulyarendszer; mindazonáltal tagadhatatlan e módszer könnyű kezelhetősége, a mennyiben gyarapodás alkalmával az új jövevényeket bárhova lehetett közbesorolni és nem kellett, sokszor csak egy-két példány kedvéért, a gyűjteménynek csaknem összes sorait, fáradságos és veszélyes áttűzködéssel megbolygatni. Még egy nagy előnye van s ez az előadásoknál a szemlélés megkönnyítése, a mikor t. i. a tárgyakat kézbe kell adni; e rendszer mellett minden kár nélkül megtehetjük ezt. Muzeális czélokra azonban szinte teljesen kivihetetlen e módszer alkalmazása, mert egyrészt a sok üvegdoboz igen sokba kerülne, másrészt pedig óriási helyet venne igénybe.

Ugyanúgy volt felállítva Koy Tóbiás (1757—1829), a magyar lepkészet tulajdonképeni megalapítójának a gyűjteménye, azzal a különbséggel, hogy az egyes üvegdobozok csak $1\frac{1}{2}$ cm. magasak és fedelük le van ragasztva. Koy Tóbiás csak magyarországi lepkéket gyűjtött; számos új fajt fedezett fel, de még több a hazai faunára nézve új fajoknak a száma, a melyeket szintén ő talált meg először. Gyűjteményének egy része a M. kir. József-műegyetem birtokában van.

E kis kit rés után visszatérve Nickerl entomologiai kincseihez, nem hagyhatom figyelmen kívül a bogárgyűjteményt sem, a mely egy egész termet foglal el s a fiókoknak könyvtárszerű elrendezésével igen érdekes képet nyújt. A gyűjtemények folyton gyarapodnak, de így mostani állapotukban még nem eléggé segítik elő a tudományos kutatást. Ezért örömmel hallottam magától a nagyműveltségű tulajdonostól, hogy házáat múzeumma fogja átalakítani, megmentve ezzel az értékes gyűjteményt az esetleges elkallódástól, s vele mindenesetre a legméltóbb emléket emeli nevének.

A legjobb benyomásokkal hagytam el dr. Nickerl kis múzeumát, hogy tanulmányozásomat a Cseh Nemzeti Múzeumban folytassam. E múzeum hatalmas méreteivel, Prága egyik legelőkelőbb helyén, a Venczel-téren bontakozik ki, nyugodt vonalaival és széles tagozásával mintegy elárulva már külsejével is rendeltetését. De lássuk belülről. Az állattani osztály berendezése teljesen kielégíti várakozásunkat, a rendszer azonban már kevésbbé. Ugyanis szigorúan vett tudományos gyűjteményt nem találtam, mert itt azt az elvet követik, hogy: „Mindent a népek!”

Az összes tárgyak igen ízléses kivitelű, nem túl magas, kívül fekete, belül fehér színű szekrényekben vannak kiállítva, s az anyag elrendezése oly ügyes, hogy a tárgyak egyfolytában való végignézése sem fárasztja ki a látogatót. A múzeum vezetősége lehetőleg arra törekedett, hogy egy-egy állatcsoportnak kis helyen teljes biológiáját adja; különösen az apróbb emlősök ügyes biológiai csoportosítása ragadta meg figyelmemet.

A rovarok osztályában minden fajnál ott van a rövid, népszerű nyomtatott ismertetés és egyúttal jelezve van a rovar hasznos vagy káros volta is. Ott találjuk a legapróbbakat is, mikroszkópi készítmény alakjában, valamint azoknak esinosan megrajzolt, nagyított képét. Valóban ez a leghelyesebb módszer a tudomány népszerűsítésére, mert az egész berendezés azt a

ezélt szolgálja, hogy minden látotról világos, tiszta képet nyerhessen a nem szakműveltségű szemlélő is. A lepkék csoportjánál arra törekedtek, hogy lehetőleg minden család legyen képviselve, sőt a nappali lepkéknek erezetét is tanulmányozhatjuk itt, mert minden családnál és képviselt fajnál oda van téve dr. Schatz E. munkájának¹⁾ az erezetről szóló szövege és rajza.

E nagyon becses múzeumból szerzett tapasztalataimat összefoglalhatom már most abban az általános kijelentésben, hogy mindama múzeumok között, a melyeket a tanulmányutamon alkalmam volt behatóbban megtekinteni: a tárgyak czélszerű kiállítása s hozzáférhetősége szempontjából, — a prágai múzeum az első helyet foglalja el.

Időt szakítottam még arra is, hogy Klapálek F. tanár nagyszerű Neuroptera-gyűjteményét megtekintsem.

Tapasztalatokban gazdagon, s telve a legélénkebb benyomásokkal, hagytam ott Prágát, hogy Drezdában folytassam tanulmányozásaimat.

A drezdai kir. állattani és néprajzi múzeumnak a közönség számára kiállított része nem marad mögötte a prágai múzeumnak, a mennyiben, a czélszerű berendezést illetőleg, szintén mintául szolgálhat, de a tudományos gyűjtemény, jelesen a lepkegyűjtemény, eltekintve a tetszetős külsejű, tűzmentes s nagyon költséges vasszekrényektől, valamint a szintén drága, de nem czélszerű üvegfenekű fiokoktól, — bizony nagyon szerény és ez idő szerint rendezés alatt van.

Annál nagyobb szabású a híres Staudinger-féle lepkegyűjtemény, a mely a Drezdával összeépített Blasewitz-ben van s anyagának bőségével, valamint szigorúan tudományos rendezettségével igen magas színvonalon áll az európai gyűjtemények között.

Vessünk rövid visszapillantást ez óriási gyűjtemény gyermekkorára. Dr. Staudinger O. rovarkereskedő volt, a ki mint szakképzett férfiú, a kereskedő élelmességét a tudós szívósságával egyesítette. Maga is sokat utazott és gyűjtött, azonkívül fizetett gyűjtői a világ minden részéből hordták össze és küldik utódjának még most is a rengeteg sok és többnyire igen becses anyagot. Ily módon csakhamar a legelső rovarkereskedő czéggé

¹⁾ Dr. E. Schatz: Die Familien und Gattungen der Tagfalter systematisch und analytisch bearbeitet

lett és az ma is, mit bizonyít, hogy a *Staudinger*-ezég katalógusa a lepkeárakra nézve Európaszerte irányadó. Halála után veje *Bang-Haas* vette át és fejlesztette tovább. Volt alkalmam vele közelebbről megismerkedni s ő a legnagyobb szívélyességgel mutatta meg azt a képzelhetetlen mennyiségű rovarkészletet, mely házában föl van halmozva.

Az első emeleten csak lepke van. Az eladásra szánt anyagon kivül voltaképen két lepkegyűjtemény foglal itt helyet. Az egyik az eredeti *Staudinger*-féle, számtalan tyussal. Ennél szebb és teljesebb gyűjteményt alig képzelhet el az ember. Nemrég a porosz kormány vette meg a berlini kir. természetrajzi múzeum számára 600,000 márkáért. A másik gyűjtemény jóval kisebb s határozási czélokra szolgál. Szemlélődéseim közben még egy kisebb szekrény vonta magára figyelmemet, a mely telve van csupa ritkaságokkal, a természetben csak egyszer-egyszer előforduló szín- és alakbeli eltérések, torz példányok- és hermaphroditákkal.

A második emeletet a tisztán csak eladásra szánt többi rovar, főleg a tömérdek exotikus bogár tölti be.

Nagyon szívesen emlékezhetem vissza a barátságos, udvarias százszok földjén eltöltött néhány napomra. Úgy a tudományos, mint a társas érintkezésben a legnagyobb előzékenységre találtam, a mi tartalmasabbá, kellemesebbé tette itt tartózkodásomat. Hanem sietnem kellett a barátságos körből a poroszok fővárosába, Berlinbe.

Itt időztem legtöbbit, mert az itteni kir. természetrajzi múzeum egyik őrét, dr. *Karsch* F. kiváló entomologust személyesen ismertem. Ő a múlt nyáron meglátogatta a Magyar Nemzeti Múzeumot, s ez alkalommal megígérte, hogy az afrikai lepkék határozásánál felmerült kétségeimet segíti majd elosztatni. E végből magam után küldtettem a *Katona*, *Bornemisza* és *Torday* gyűjtötte afrikai nappali lepkék közül azokat, melyeket itthon nem sikerült meghatároznom, azután valamennyi afrikai *Noctuát*, ez utóbbiaknak t. i. *Karsch* csaknem egyedüli ismerője.

Délelőttiemet rendesen a múzeumban töltöttem határozással, ámde alig sikerült a sok vesződség és *Karsch* minden segítsége daczára is egy-két fajt tisztázni, a kétséges nappali lepkék közül. De a *Noctuák* legnagyobb részét meghatároztam, s két új fajt is találtam közöttük.

E múzeumban azt az érdekes és különös megfigyelést tettem,

hogy a rendkívül gazdag afrikai anyagból éppen a K a t o n a gyűjtötte lepkék nagy része hiányzott, noha K a t o n a ezeket oly vidéken gyűjtötte, a melyet már sok német kutató bejárt. Ezek, valamint katonatisztek és hivatalnokok dicséretes buzgalommal gyarapítják a különböző kolóniákból a múzeumot, érdekes és értékes gyűjtéseikkel. Talán éppen ez az egyik oka annak, hogy a felgyülemelő óriási anyag a nehézkes és ósdi kezelés (leltározás és elkönyvelés) meg a kevés személyzet miatt nagyjából fel-dolgozatlanul és rendezetlenül várja jövőbizonytalan sorsát.

A már feldolgozott és rendezett anyag is oly tekintélyes, nagy és gazdag, hogy K a r s c h a könnyebb kezelhetés és hatá-rozás céljából külön afrikai határozó gyűjteményt állított össze, a melyben minden fajból csak 1 pár (♀ és ♂) van. Különösen ki kell emelnem a Saturnidákat, a melyekből nemesak az afrikaiak vannak nagy fajszámmal képviselve, hanem a többi világrészből is annyi van együtt, hogy egész külön gyűjteményt képeznek.

A berlini királyi természetrajzi múzeum szemléltető gyűjteményeinek elhelyezését és berendezését dr. Horváth Géza osztályigazgató úr behatóan ismertette a M. Nemzeti Múzeum 1901-iki jelentésében, a miért is ettől eltekintek.

Szabad délutánjaimat rendszeren a berlini egyetem neuro-biológiai intézetében töltöttem, a hol dr. V o g t O. igazgató (jeles Hymenopterologus) útmutatása és támogatása mellett, apró emlősökön, szövettani vizsgálatok módszereit sajátítottam el. Munkásságom némi eredményeként egy kisebb dolgotat készítettem el a fel-dolgozott állatok gerinczagyára vonatkozólag.

E mellett ellátogattam az entomológiai társaságok üléseire, ahol több kiváló specialistával (Thieme [Satyridae], Stichel [Parnassius], W. Horn, Roeschke, Lichtwardt stb.) ismerkedtem meg Prof. Thieme nagyszerű, a berlini múzeum anyagát jóval felül-muló Satyrus-gyűjteményét volt alkalmam megszemlélni.

Itteni tartózkodásom közben ért dr. D o h r n H., a stettini múzeum igazgatójának szíves meghívása, a melyet szíves-örömmel elfogadtam és siettem a meghívásnak eleget tenni, noha, bevallom, a múzeumtól nem sokat vártam

Amolyan vidékies jellegű, innen-onnan összekapkodott mú-zeumot képzeltem magam elé, de milyen nagy volt meglepetésem, midőn a minden várakozást felülmúló, gazdag rovargyűjtemé-nyeket láttam s a szeretetreméltó igazgatónak a múzeuma múlt-jára és jövőjére vonatkozó tanulságos megjegyzéseit hallottam.

A mi természetszerűen e kis múzeum jövőjének föllendülésére döntő befolyással van: gazdag pénzforrások állanak rendelkezésére. Most még ideiglenesen dr. D o h r n H. házában van elhelyezve. Még atyja kezdte a gyűjtést, s a rohamosan szaporodó és tudományosan feldolgozott gyűjteményeket a városnak ajándékozta házával együtt, megvetve ezzel, és a szakszerű kezeléssel egy oly múzeumnak az alapját, mely. — a fejlődés félreismerhetetlen jeleiből ítélve — véleményem szerint, rövid időn belül Németország egyik legelőkelőbb múzeuma leszen. Nem-sokára méltó otthont is fog kapni, remek szép helyen, az Elba partján építendő palotában. Az építkezéshez szükséges néhány millió márka máris együtt van.

Az igazgató vendége lévén. beható részletességgel nézhettem végig a gyűjteményeket, s a karácsonyi ünnepeket úgyszólván a múzeumban töltöttem. Különösen entomologiai téren mutat igazán páratlan fejlődést e múzeum, a mi természetes is, ha meg-gondoljuk, hogy maga D o h r n, mint kiváló entomologus a világ minden részében megfordult s több éven át élt Sumatra szigetén, a hol nagyterjedelmű dohányültetvényei voltak és roppant mennyiségű anyagot gyűjtetett össze. Így érte el a múzeum azt a színvonalat, a melyen ma áll s már most is versenyezhet bármely más múzeummal a maláji fauna képviselőiben. Igaz ugyan, hogy egy fejlődésképes múzeum mindkét főfeltétele megvan: a tudományos lelkesedés és a pénz, de nagyban hozzájárulnak ehhez D o h r n-nak mind az öt világrészre kiterjedő páratlan összeköttetései, a melyeknek révén mindenünnen csak-úgy özönlik be a sok entomologiai kincs, a legtöbb esetben a legolcsóbb bezerzési módon, t. i. ajándékképen.

Igen szép az Orthoptera-gyűjtemény, a mely renddel maga D o h r n foglalkozik különös előszeretettel, de nem marad mögötte a lepkegyűjtemény sem és főleg az egész világ Microlepidopteriáit felölelő gyűjteményről kell emlékeznem, a melyet H e r i n g, E. kiváló microlepidopterologus ajándékozott a múzeumnak. Azonkívül más rovarrendekből is találunk itt olyan csoportokat és családokat nagy fajszámmal képviselve, a melyekből egyebütt alig lehet egy-két példányt látni.

Dr. D o h r n H. irántam tanúsított szívességét még azzal tetézte, hogy több értékes és gyűjteményünkben hiányzó rovar ajándékozott múzeumunknak. Ezek közül kiválóan becses 2 nem-rég leírt pillangófaj (a *Papilio Hageni* és *P. Sycorax*), mely kevés

múzeum gyűjteményében fog diszteni, mert Dohrn néhány példányán kívül, a melyeket ő sumatrai benszülöttek segítségével, ellenséges indulatú néptörzsektől lakott magasabb hegyvidékeken gyűjtött, — mások még nem gyűjtötték.

Hazafelé térve, még a bécsi cs. és kir. udvari természetrajzi múzeum gyűjteményeit néztem meg s itt mindjárt első pillanatra sajnálattal tapasztaltam, hogy gróf Teleki Samu afrikai lepkegyűjteménye is ide került.

Fájdalom, e jelenséggel nem csupán természettudományi téren találkozunk: hány értékes könyvtárunk, okiratgyűjteményünk stb. gazdagítja Bécs múzeumait, a melyek pedig szálaikkal a mi kulturánkhoz vannak erősítve.

E múzeum tudományos rovargyűjteményeinek anyaga szintén igen gazdag, különösen szépen van képviselve a lepkék rendjéből a palaeartikus fauna és mindenivé, ahová csak lehetett, még az illető faj hernyóját is odatűzték. A külföldiek közül a nappaliak (Rhopalocerák) már teljesen rendezve vannak, dr. Rebel H. szakértelmét dicsérve.

Befejezve tanulmányutamat, azzal az erkölcsi fölemelő tudattal érkeztem haza, hogy ha az általam meglátogatott külföldi múzeumok némelyike, bizonyos tekintetben kedvezőbb viszonyainál fogva, előbbre is van a mienkénél, — mégis versenyképesnek kell itélni a Magyar Nemzeti Múzeumot. S az úton-útfélen hangoztatott „elmaradottságunk a művelt nyugattól“ inkább tartalmatlan szállóige immár, a miről minden lelkiismeretes szakkutató meggyőződhetik rövid külföldi tanulmányúton is.

Magyarország pillangói.

Irta A. Aigner Lajos.

XXII.

6. *Erebia Mnestra* Hb.¹⁾

Hübner, Samml. europ. Schmetterl. Fig. 540—543 (1802).

A szárnyak sötétbarnák 2 fehér ponttal vagy apró pupillás szemmel a rozsdaszínű szalagban, mely a felső szárnyon olykor igen széles, az alsó szárnyon ellenben kisebb foltokká oszlott.

¹⁾ Görög női név.

Alul sötétbarna, a nőtény világosbarna, fehér behintésű, világos szürke szalaggal. Kifeszítve 33—38 mm.

Hazánkban csupán a Magas-Tátrában júliusban található havasi réteken. Különben csakis Svájc és Tirol havasain fordul elő. *Hernyója* ismeretlen.

7. *Erebia Pharte* Hb.¹⁾

Hübner. Samml. europ. Schmetterl. Fig. 491—94.

A szárnyak feketés-barnák, szemek nélkül, rozsdaszínű szalaggal, mely az alsó szárnyon apró pettyekké oszlik. Alul sötétbarna, a nőtény zöldes, szürkés-sárga behintéssel. Kifeszítve 35—40 mm.

Hazánkban csupán a Magas-Tátrában fogták júliusban, ott is elég ritka. Itt éri el északi és keleti irányban elterjedésének véghatárát. *Hernyója* ismeretlen.

Előfordul Karinthiában VII—VIII., Krajnában VII, egyébként csak az Alpeseken és a Vogesekben.

8. *Erebia Manto* Esp.²⁾

Esper. Die europ. Schmetterl. in Abbild. II. p. 10o. tab. 70. fig. 2., 3. (1781); *Pyrrha* Fabricius, Mantissa Insectorum p. 42 (1787); *Erina* Fabricius, Entomologia systematica p. 237. (1793).

A szárnyak barnás-feketék, 2—5 fekete ponttal a foltokból álló szalagban, mely az alsó szárnyon gyakran elenyésző. Alul a nőtény világosabb, sárgás-szürke behintésű; az alsó szárny tövén néhány petty s a szalag sárgás, a hím szalagja fehéres sárga; tövén nincsenek sárga pettyek. Kifeszítve 35—40 mm.

Magyarország havasi tájain, úgymint a Magas-Tátrán, a Kis-Krivánon (Turócz-m.), Selmeczbányán, a Pietroszon (Máramaros-m.) és Mehádiánál (július elejétől augusztus közepéig), mindenütt ritka. A csaknem egészen fekete ab. et var. *Caccilia* Hb.³⁾ csak a Magas-Tátrán található. Ez a faj déli és keleti irányban Mehádián túl már nem fordul elő.

Hernyója zöldes sárga, 2 sor apró fekete vonallal, május-júniusban füveken él. *Bábja* sárga, fekete foltokkal.

1) Görög női név.

2) A látnok Tiresiasnak leánya.

3) Női név.

Előfordul a következő szomszédországokban: Isztria VII., Karinthia és A.-Ausztria VII–VIII., Galiczia és Bukovina VIII. és Románia (csak a var. *Trajanus* Horm.)

Elterjedési köre: Galicziától Piemontig 50—44° és a Pyrenéaktól Mehádiáig 20—40°.

9. *Erebia Ceto* Hb.¹⁾

Hübner, Samml. europ. Schmetterl. Fig. 578—79; Ochsenheimer, Die Schmetterl. v. Europa I. 1. p. 272. (1807).

A szárnyak barnás feketék, a hímnél rozsdavörös, a nősténynél rozsdás sárga, hosszúkás foltokból álló szalaggal, melyben (alul is) apró pupillás szemek jelentkeznek. Kifeszítve 37—45 mm.

Hazánkban csupán Mehádia környékén, a Muntele Babie havason figyelték meg 1300 m. magasságban havasi gyepeseken s ez keleti irányban elterjedésének véghatára.

Petéje tojás alakú, halvány sárga. *Hernyója* zöld, hátán sötétebb sáv fut le, 19 mm. hosszú. *Bábja* halvány zöldes-sárga.

Előfordul Salzburg- és Tirolban; Bulgáriában csak a var. *Phorcys* Friv.

Elterjedési köre: Salzburgtól Közép-Olaszországig 47—42 és keleti Franciaországtól Mehádiáig 23—42°.

10. *Erebia Medusa* F.²⁾

Fabricius, Mantissa Insectorum p. 40 (1787); Hübner, Samml. europ. Schmetterl. tab. 45. fig. 203—4; *Ligea* Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I. tab. 7. fig. z. (1777); *Medea* Borkhausen, Naturgesch. d. europ. Schmetterl. I. p. 74. 235. (1788).

A szárnyak sötétbarnák, pupillás fekete szemekkel díszítettek, amelyek az alsó szárnyon és részben a felsőn is keskeny rozsdás-vörös keretben állanak (alul is úgy). A nőstény rendszerint világosabb színű, szemei s ezek kerete valamivel nagyobbak.

Hazánk összes hegyvidékein, mélyen a völgybe leereszkedve erdőszélen többnyire igen gyakori; Szaárnál szép nagy (40—45 mm.) példányok repülnek, a havasiak kisebbek.

¹⁾ Gaea leánya.

²⁾ A Gorgonok egyike.

A nagyobb szemű var. *Psodea* Hb.¹⁾ a M.-Tátrában, Gölniczbányán, Eperjesen, Brassón, N.-Szebennél az Oncest havason (1700 m.), a Velebitben és Mehádiánál a Domogleten (1200 m.) található máj.—júliusig.

A kisebb, kevesebb szemű var. *Hippomedusa* O.²⁾ a M.-Tátrán, Gölniczbányán és a Branyiszkó-hegységben található május-juniusban. Caradja A. ennek a fajváltozatnak a Nagy Sándor havason (Csík-m.) 1640 m. magasságban sötét, igen gyöngén pikkelyezett és gyérrajzú apró havasi alakját fogta, mely alighanem azonos a var. *Procopiani* Horm.-val.³⁾

Hernyója világos zöld, hátán sötétebb sáv fut le, 40 mm. hosszú, április-májusban él a következő növényeken: *Panicum crusgalli*, *Setaria* (muhar), *Milium effusum* (kásafű), *Festuca ovina* (csenkesz). *Bábja* világos szürke.

Előfordul az összes szomszédországokban: A.-Ausztria V—VI., F.-Auszria, Krajna és Isztria VII., Karinthia V—VI., Cseh és Morvaország VI., Szilézia V., Galiczia V—VI., Bukovina V—VI., Románia V—VII.

Elterjedési köre: Németországtól Bulgáriáig 53—43° és Közép-Németországtól Odesszáig 38—48°.

11. *Erebia Oeme* Hb.⁴⁾

Hübner, Samml. europ. Schmetterl. Fig. 530—33 (1803).

A szárnyak sötétbarnák, rozsdaszínű keretekben álló, többnyire pupillás szemekkel, még pedig a felső szárnyon 2, az alsó szárnyon 5, melyek a hímnél gyakran hiányoznak. Alul az alsó szárny a hímnél sötétbarna, a nősténynél szürkés sárga, kifestítve 54—41 mm.

Hazánkban csupán a szepesbélai havasokon, a Faix-tiszán figyelték meg július közepén; a nagyobb méretű és nagyobb szemű var. *Spodia* Stgr.⁵⁾, (*Psodea* Fr.⁶⁾ pedig csak a Branyiszkó-hegységben. Nálunk éri el északi és keleti irányban elterjedésének véghatárát.

1) Psodos: szenny.

2) Danaidák egyike.

3) Procopianu A. után.

4) A Danaidák egyike.

5) Spodios: hamuszínű.

6) Psodos: szenny.

Petéje gömbalakú, sima, fehér. *Hernyója* agyagsárga, hátán és oldalt barna vonal fut le; fűnemeken él. *Bábja* fakó sárga.

Előfordul a következő szomszédországokban: A.- és F.-Ausztria, Stíria, Karinthia és Romániában.

Elterjedési köre: A Magas-Tátrától Piemontig 50—45° és Franciaországtól a Magas-Tátraig 20—40°.

12. *Erebia Stygne* O.¹⁾

Ochsenheimer, Die Schmetterl. v. Europa I. 1. p. 276. (1807); Herrich-Schäffer, Syst. Bearbeitung d. Schmetterl. v. Europa I. Fig. 90. 91. (1843); *Pyrene* Hübner, Samml. europ. Schmetterl. Fig. 223—24; *Pyrene* Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. Suppl. p. 117. (1805).

A szárnyak feketés-barnák, a felső szárnyon 3—4 rozsdás-sárga folt áll, melyek gyakran sávvá alakulnak és pupillás szemet viselnek; az alsó szárnyon 4 ily folt van, melyekben egy-egy fekete, olykor pupillás pont áll. A nőstény jóval világosabb színű, a felső szárnyon olykor 5 szem mutatkozik. Alul a felső szárny világosabb, rajzolata olyan mint fölül, csak szalagja szélesebb; az alsó szárny szegélytere világosabb és 3 szemet visel, kifejlesztve 38—42 mm.

Hazánkban csakis a Pietrosz-havason (Máramaros m.) figyelték meg. *Hernyója* ismeretlen.

Előfordul A.-Ausztria havasain VI—VII. és Bukovinában.

Elterjedési köre: Déli Németországtól Armeniáig 48—40° és a Pyrenéaktól Armeniáig. 15—53°.

13. *Erebia Evias* God.²⁾

Godart, Hist. natur. des Lépidoptères de France. Tabl. Méth. p. 21. (1822); Boisdual, Icones hist. des Lépid. tab. 3. fig. 3—5. (1832); *Bonellii* Hübner, Samml. europ. Schmetterl. Fig. 892—95. (1827).

A szárnyak feketés-barnák, a felső szárnyon rozsdavörös szalagban egyenlőtlen nagyságú, pupillás szemek állanak, melyek közül a 3 felső egymást érinti; az alsó szárnyon 4 egyforma nagyságú szem áll rótszínű keretben. Alul az alsó szárny a him-

1) Egyik Danaida.

2) Bacchusnö.

nél feketés barna, a nőténynél szürkés barna, kissé márványozott, tövén világosabb, fehér behintésű szalagjában pupillás apró szemek állnak, kifeszítve 45--50 mm.

Magyarországban csakis a Vlegyásza-hegységben figyelték meg julius végén. Itt éri el keleti irányban elterjedésének végső határát.

Elterjedési köre: Tiroltól Dél-Franciaorszáig 47° 40' és a Pyrenéaktól a Vlegyászáig 15—33°.

14 *Erebia melas* Hbst.¹⁾

Herbst & Jablonsky, *Natursystem aller Insecten*. VIII. p. 191. tab. 210. fig. 4—7. (1796); *Maurus* Esper, *Die europ. Schmetterl. in Abbild.* tab. 107. fig. 3—4. tab. 110. fig. 4. (1798?); *Hungarica* Oberthür, *Etudes d'Entomol.* VIII. p. 20. (1884).

A hím szárnyai feketék, szalag nélkül, nagy pupillájú szemekkel; a nőtény valamivel világosabb színű, a felső szárnyon a szemek széles rózsaszínű szalagban állanak. Alul a hím feketés barna, rózsaszínű szalaggal; a nőtény világosbarna, világos szürkével tarkázott, a világos széles szalag élénken körvonalazott. Kifeszítve 35—45 mm.

Magyarországon csakis Orsován és Herkulesfürdön él, található julius közepétől augusztus közepéig. Herczegovinában is megfigyelték és állítólag a Retvezáton (Hunyad-m.) is előfordul. Hazánkban éri el északi irányban elterjedésének végső határát.

„Azokon a helyeken, ahol előfordul, számos példány röpül, — írja egy gyűjtő — de ezek a helyek a Domogled tetején vannak s annyira elborítvák nagy sziklával, hogy a vadászat szerfölött nagy nehézséggel jár. Időről-időre láttam egyet-egyet a széltől hajtva, 10—20 méternyire röpülni és sziklára leülni, de ha még oly óvatosan közeledtem feléje, elszállt, mielőtt elérhettem volna. Augusztus elején kissé lejjebb jöttek és nem egyszer láttam néhány hímét a sziklás úton a Fehér Kereszt közelében, alantabb azonban sohasem.”

Hernyója ismeretlen.

Előfordul a szomszédországok közül Isztria és Krajnában.

Elterjedési köre: Mehádiától Görögorszáig 45—37° és Krajnától déli Oroszorszáig 32—45°.

¹⁾ Fekete.

15. *Erebia Nerine* FR.¹).

Freyer, Neuere Beitr. z. Schmetterlingskunde. I. tab. 13. fig. 3. 4. (1831); *Goante* Herrich-Schäffer, Syst. Bearb. d. Schmetterl. v. Europa I. Fig. 171—72. (1843).

A szárnyak feketés-barnák, a felső szárnyon rótszinű szalagban 2—3 szem áll, melyek közül a két felső egybefolyt; a nőstény világosabb, szalagja inkább okkersárga. Alul a világos színű széles szalag befelé sötét csipkés vonal által meglehetősen élesen határolt; a fölül levő szemek itt is láthatók. Kifeszítve 40—45 mm.

Hazánkban csak a máramarosmegyei • Pietrosz-haváson és Erdélyben fordul elő, a közelebbi termőhely ismeretlen (a Franzenu-féle gyűjteményben). Itt éri el északi és keleti irányban elterjedésének végső határát. *Hernyója* ismeretlen.

Előfordul a következő szomszédországokban: Isztria, Krajna és Karinthiában VI-VII.

Elterjedési köre: Máramarostól Isztriáig 48—45° és az Alpepektől Máramarosig 17—33°.

16. *Erebia Pronoe* Esp.²).

Esper, Die europ. Schmetterl. Z. in Abbild. II. tab. 54. fig. 1. (1780); *Arachne* Hübner, Samml. europ. Schmetterl. Fig. 215—17.

A szárnyak sötétbarnák, a nőstényei világosabbak, a felső szárnyon szélesebb és inkább sárgás vörös szalagban 3 szem, az alsó szárnyon 3—4 szem van. Alul a hím felső szárnyának csúcsa, külső és elülső szegélye sötétebb, a nőstényen világosabb szürke behintésű; a nőstény alsó szárnya is jóval világosabb. Kifeszítve 40—50 mm.

Hazánkban eddigelé csakis a Retyezáton (Hunyad m.) figyelték meg.

Petéje hordóalakú, fehér. *Hernyója* szennyesvörös és sárga, 20—23 mm. hosszú; júniusig füveken él. *Bábja* fehér.

Előfordul a következő szomszédországokban: A.- és Felső-Ausztria VII—VIII., Stíria VII., Karinthia VII—VIII., Krajna és Galiczia.

¹) Nereus leánya.

²) Nereus leánya.

Elterjedési köre: Az Alpeseektől Olaszorszáig 46—40° és Franciaországtól Déli Oroszorszáig 20—50°.

17. *Erebia Goante* Esp.¹⁾.

Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. II. tab. 116. fig. 1. (1780); *Scaea* Hübner, Samml. europ. Schmetterl. fig. 233—34; *Gorgone* Herrich-Schäffer, Syst. Bearb. d. Schmetterl. v. Europa I. fig. 283—84. (1843).

A szárnyak feketés barnák, a nőstény szélesebb rozsdaszínű szalagjában a szemek is nagyobbak, a két felső egybefolyt. Alul a felső szárny csúcsa s az alsó szárny barna-fehéren márványozott, az alsó szárny világos szalagja az elülső szegély felé befelé szöveget alkot. A nőstény alul is világosabb színű. Kifejtve 42—45 mm.

Hazánkban mindeddig csak a Magas-Tátrában és a Retyezáton figyelték meg. *Hernyója* ismeretlen.

Előfordul a szomszédországok közül Galicziában.

Elterjedési köre: Galicziától Piemontig 46—45° és Franciaországtól Galicziáig 20—40°.

18. *Erebia Gorge* Esp.²⁾.

Esper, Die europ. Schmetterl. in Abbild. II. tab. 119. fig. 4. 5. (1780); *Aethiops minor* Esper l. c. tab. 112. fig. 1. 2.

A szárnyak feketés barnák, rozsdaszínű szalagban a felső szárnyon 2 apró szem, az alsó szárnyon 3 fekete pont áll. Alul a felső szárny csúcsa s az alsó szárny sötétbarna, fehérrel márványozott, itt a szemek gyakran igen aprók vagy egészen hiányzanak. Az alsó szárny kissé megnyújtott és némi szöveget alkot. Kifejtve 32—37 mm.

Hazánkban eddig csak a Magas-Tátrán, a Retyezáton és Ogulinban figyelték meg; az ab. *triopes* Spr.-t³⁾, melynél 3 apicalis szem jelentkezik, csupán a Magas-Tátrán találták. *Hernyója* ismeretlen.

Előfordul a következő szomszédországokban: Istria VII., Karinthia, Stiria, Galiczia és Romániában.

Elterjedési köre: Galicziától Piemontig 49—45° és a Pyreneáktól Galicziáig 20—40°.

¹⁾ A jajgató; goan, jajgass.

²⁾ A Danaidák egyike.

³⁾ A háromszemű.

Újabb adatok Magyarország Hymenoptera-faunájához.

(Dolgozat a budapesti Paedagogium biológiai laboratóriumából.)

Irta Móczár Miklós és Henter Pál.

Az 1905. év tavaszától kezdve 1906. júniusáig ketten foglalkoztunk különösen a hártýásszárnyú rovarok gyűjtésével és feldolgozásával. Ez idő alatt úgy a köteles kirándulási napokon, mint összes szabad időnkben, mintegy 600 fajt 5200 példányban gyűjtöttünk az alább jelzett helyeken. Gyűjtéseink eredményét, hozzávéve többi társaink, különösen pedig *Sztancsik László* (Hatvan), *Zepeniág Jenő* (Mehádia) kollégáinknak 1906/7. évi gyűjtéseit, a következőkben hazánk rovarfaunájának behatóbb ismerete céljából ezennel közzétesszük. Megjegyezzük, hogy azon fajok neveit, melyek már elődeink ugyanazon a helyeken gyűjtöttek, jelen enumerációból kihagytuk, miután azok egy előbbi közleményben feltalálhatók.*)

Közleményünkben sok ritka faj is van felsorolva, mutatván azt, hogy hazánkban mily háládatos a hártýásszárnyú rovaroknak a gyűjtése. Így a faunakatalogus adatai szerint hazánkból csak 1—2 példányban ismert *Amauronematus fallax* Lep., *Hoplismenus pica* Wesm., *Banchus similis* Kriechb., *Pompilus laesus* Mocs., *Pison atrum* Spin., *Anthrena dorsata* K., *Halictus clypearis* Schk., stb. fajokat is megtaláltuk új lelőhelyeken. Sok más ritkább-közönségesebb faj lelőhely adatát megerősítettük vagy előfordulásuk ismeretét kibővítettük, előmozdítván ezzel a fajok földrajzi elterjedésének tágabb tudását.

Könnyebb áttekintés kedvéért még a fontosabb gyűjtőhelyeinket s az ott gyűjtött fajok számát is összeállítottuk. Így: *Mehádia* 168 faj; *Tiszaalpár* 125 faj; *Hatvan* 85 faj; *Budapest* (Lágymányos, Német-, Farkas-, Szépvölgy, Római fürdő) 80 faj; *Visegrád* 78 faj; *Pécs* 50 faj; *Putnok* 25 faj; *Tatatóváros* 22 faj; *Harta*, *Kőhidgyarmat* 15—15 faj; *Acsalag* (Sopron m.) 11 faj; *Terehovai völgy* 9 faj; *Dobsina*, *Trencsén*, *Trencsénteplicz* 6—6 faj; azonkívül még 29 község 1—5 faj.

*) V á n g e l J e n ő: Adatok Magyarország rovarfaunájához. Hymenoptera (Rovartani Lapok XII, 1905, 143—147, 186—189. l.)

Végül pedig a legkedvesebb kötelességünknek tartjuk, hogy igaz köszönetet mondjunk ezúton is M o c s á r y Sándor kir. tanácsos, nemzeti muzeumi igazgató ör stb. kiváló szaktudósunknak azon lekötelező szívésségeért, hogy meghatározásainkat felülvizsgálta s kétes fajainkat meghatározta.

A meghatározott hártvásszárnyú rovarok névjegyzékét a kir. m. Természettudományi-Társulat által kiadott „A Magyar Birodalom Állatvilága“ című munka alapján soroljuk fel.

Fam. Tenthredinidae.

Cimbex humeralis Geoff. Visegrád — *lutea* L. Acsalag, Putnok.

Trichiosoma lucorum L. Bp. (Németvölgy). — *betuleti* Klg. Budapest.

Abia fasciata L. Putnok. — *sericea* L. Mehádia.

Amasis crassicornis Rossi. Visegrád.

Hylotoma coeruleipennis Retz. Budapest, Tiszaalpár, Visegrád, Kőhidgyarmat, — *pleuritica* Klg. és *fuscipennis* H. S. Visegrád. — *pagana* Panz. Mehádia. — *melanochroa* Gm. Visegrád, Putnok, Korones (Zemplén vm.), Mehádia. — *rosae* L. Visegrád, Pécs, Mehádia.

Cyphona furcata Vill. Hatvan.

Cladius pectinicornis Fourer. Visegrád, Mehádia.

Pteronus hortensis Htg. Visegrád.

Amauronematus fallax Lep. Bp. (Római fürdő).

Tomostethus ephippium Panz. Budapest (Római fürdő). — *fuscipennis* Fall. Visegrád.

Athalia glabricollis Thoms. Visegrád, Mehádia. — *spinarum* Fabr. Harta, Putnok, Korones, Mehádia. — *maculata* Mocs. Visegrád. — *annulata* Fabr. Bp. (Németvölgy, Szépvölgy, Római fürdő), Visegrád, Kőhidgyarmat.

Strongylogaster multifasciatus Fourer. Mehádia

Eriocampa ovata L. Tiszaalpár.

Poecilosoma luteola Klg. Mehádia. — *guttata* Fall. Budapest.

Emphytus cinctus L. Bp. (Németvölgy). — *didymus* Klg. Mehádia.

Dolerus pratensis L. Bp. (Római fürdő), Tiszaalpár. — *tremulus* Klg. Bp. (Római fürdő). — *germanicus* Fabr. Budapest. —

dubius Klg. Tiszaalpár. — *picipes* Klg. Bp. (Németvölgy). — *niger* L. Nagyatád. — *aeneus* Klg. Bp. (Németvölgy).

Tenthredopsis Thomsoni Knw var. *femoralis* Cam. Budapest. — *sordida* Klg. Visegrád. — *tarsata* Fabr. Bp. (Németvölgy), Visegrád. — *stigma* Fabr. Budapest. — *excisa* Thoms. Visegrád. — *hungarica* Klg. Bp. (Németvölgy, Farkasvölgy).

Macrophya rustica L. Visegrád, Mehádia, — *postica* Brullé. Tiszaalpár, Hatvan. — *rufipes* L. Tiszaalpár. — *diversipes* Schrk., *quadrimaculata* Fabr. et *carinthiaca* Klg. Visegrád. — *crassula* Klg. Visegrád, Hatvan, Mehádia. — *albicincta* Schrk. Bp. (Németvölgy). Visegrád, Hatvan.

Allantus annulatus Klg. Visegrád. — *temulus* Scop. Visegrád, Putnok. — *costatus* Klg. Köhidgyarmat, Mehádia. — *marginellus* Fabr. Visegrád, Mehádia. — *fasciatus* Scop. Visegrád. — *arcuatus* Forst. Dobsina.

Tenthredo albicornis F. Mehádia. — *coryli* Panz. Tiszaalpár.

Lyda erythrocephala L. Budapest.

Neurotoma flaviventris Retz. Tatatóváros.

Pamphilus depressus Schrk. Budapest

Megalodontes plagiocephalus Fabr. Visegrád, Putnok.

Fam. **Siricidae.**

Cephus pygmaeus L. Visegrád. — *pallipes* Klug. Budapest.

Fam. **Ichneumonidae.**

Ichneumon lineator Grav. Hatvan. — *ferreus* Grav. Visegrád. — *sarcitorius* L. Hatvan, Mehádia. — *suspitosus* Wesm., *gracilentus* Wesm., *gracilicornis* Grav. és *zonalis* Grav. Mehádia. — *xanthorius* Först. Visegrád. — *disparis* Poda. Hatvan.

Hoplismenus pica Wesm. Visegrád.

Amblyteles palliatorius Grav. Mehádia. — *monitorius* Panz. Budapest. — *fasciatorius* Fabr. Mehádia. — *amatorius* Müll. Putnok, Mehádia. — *quadripunctorius* Müll. Bp. (Németvölgy), Pécs, Hatvan, Mehádia. — *vadatorius* Illig. Harta. — *punctus* Grav. Mehádia. — *negatorius* Fabr. Bálványos-fürdő. — *sputator* Fabr. Dobsina. — *laboratorius* Panz. Putnok.

Catadelphus arrogator Fabr. Putnok, Mehádia.

Osphrynotus seductorius Grav. Zelenika.

- Cryptus viduatorus* Grav. Budapest, Mehádia.
Colpotrichia affinis Vol. Tiszaalpár.
Banchus falcator Fabr. Dobsina. — *similis* Kriechb. Csongrád.
Exetastes formicator Fabr. Tiszaalpár. — *nigripes* Grav.
 Bp. (Németvölgy), Dobsina. — *laevis* Vill. Dobsina.
Glypta vulnerator Grav. Tatatóváros.
Lissonota insignita Grav. Tiszaalpár.
Acenites dubitator Panz. Bp. (Szépvölgy), Visegrád.

Fam. **Braconidae.**

- Vipio terrefactor* Vill. Hatvan.
Iphiaulax impostor Scop. Tiszaalpár.

Fam. **Chrysididae.**

Ellampus coeruleus Dhlb. Visegrád. — *auratus* L. Kőhidgyarmat. — *v. virescens* Mocs. Tiszaalpár, Mehádia. — *aeneus* Fabr. Kisdersida (com. Szilágy).

Holopyga curvata Först. Mehádia. — *amoenula* Dhlb. Tiszaalpár, Kőhidgyarmat, Hatvan, Mehádia. — *chrysonota* Först. Budapest, Kőhidgyarmat, Mehádia. — *gloriosa* Fabr. et *fervida* Fabr. Mehádia. — *rosea* Rossi, Kőhidgyarmat.

Hedychium Gerstaeckeri Chevr. Harta. — *nobile* Scop. Tiszaalpár, Kőhidgyarmat, Putnok.

Chrysis dichroa Dhlb. Budapest, Hatvan. — *cuprea* Rossi. Visegrád. — *succincta* L. v. *bicolor* Lep. Mehádia. — *nitidula* Fabr. Huszt. — *fulgida* L. Mehádia. — *viridula* L. Tiszaalpár. — *v. cingulicornis* Först. Bp. (Sashegy). — *scutellaris* Fabr. Budapest, Tiszaalpár, Hatvan, Mehádia. — *inaequalis* Dhlb. Hatvan. — *ignita* L. Harta, Acsalag, Visegrád, Tatatóváros, Kőhidgyarmat, Futak, Mehádia. — *v. longula* Ab. Tiszaalpár, Mehádia. — *Ruddii* Schuck. Visegrád. — *pulchella* Spin. Mehádia. — *purpurata* Fabr. Putnok.

Parnopes grandior Pall Tiszaalpár.

Fam. **Formicidae.**

- Aphenogaster structor* Latr. Mehádia.
Myrmica lobicornis Nyl. Bp. (Szépvölgy).
Tetramorium caespitum L. Mehádia.

Dolichoderus quadripunctatus L. Tatatóváros, Muraszombat.
Tapinoma erraticum Latr. Bp. (Németvölgy).

Prenolepis imparis Say v. *nitens* Mayr. Bp. (Németvölgy).

Lasius alienus Först. Visegrád, Trencsén, Trencsénteplicz,
 Vásárhely (Com. Zemplén) — *brunneus* Latr. Mehádia. — *niger*
 L. Bp. (Németvölgy), Tiszaalpár, Trencsén, Trencsénteplicz.

Formica cinerea Mayr. Soborsin. — *cinereo-rufa* L. Mehádia.
 — *fusca* L. Árvaváralja. — *pratensis* Deg. Hatvan, Árvaváralja.
 — *rufa* L. Trencsén, Nagybánya, Zombolya, Mehádia.

Myrmecocystus cursor Fonsc. Tiszaalpár.

Camponotus herculeanus L. Budapest, Vratna-völgy, Kassa,
 Beregszöllös, Királydarócz, Tusnád. — *lateralis* Oliv. Mehádia. —
ligniperdus Latr. Kőhidgyarmat, Tatatóváros, Árvaváralja, Beregszöllös,
 Mehádia. — *marginatus* Latr. Koronc. — *sylvaticus* Oliv. Budapest. —
vagus Scop. Bp. (Római fürdő), Soborsin, Tatatóváros, Mehádia.

Fam. **Heterogynidae.**

Mutilla montana Panz. Mehádia. — *trifasciata* Rad. Tusnád.

Myrmosa melanocephala Fabr. Mehádia.

Pristocera depressa Fabr. Bp. (Németvölgy).

Scolia flavifrons Fabr. v. *haemorrhoidalis* Fabr. Hatvan,
 Nagykomlós, Futak, Mehádia. — *quadripunctata* Fabr. Tiszaalpár.
 Hatvan, Mehádia. — *hirta* Schrk. Tiszaalpár. Nagykomlós.

Elis sexmaculata Fabr. Tiszaalpár.

Tiphia morio Fabr. Visegrád. — *ruficornis* Schek. Mehádia.
 — *semipolita* Tourn. Harta, Tiszaalpár, Mehádia. — *sareptana*
 Tourn. Tiszaalpár.

Sapyga clavicornis L. Mehádia.

Fam. **Pompilidae.**

Ceropales albicinctus Rossi. Mehádia, Kisdersida. — *maculatus*
 Fabr. Koronc.

Pompilus albispinus Panz. Tiszaalpár. — *chalybeatus* Schiöckte
 Tiszaalpár. — *laesus* Moes. Mehádia. — *plumbeus* Fabr. Tiszaalpár.
 — *rufipes* L. Tiszaalpár, Hatvan, Mehádia. — *vagans*
 Klug. Tiszaalpár, Hatvan, Pécs. — *viaticus* L. Tiszaalpár, B. ja.

Salix fuscus Fabr. Mehádia. — *versicolor* Scop. Tiszaalpár,
 Harta, Hatvan.

Fam. Sphecidae.

Pison atrum Spin. Pécs.

Trypo ylon figulus L. Pécs.

Notogonia pompiliiformis Panz. Tiszaalpár.

Tachytes europaeus Kohl. Tiszaalpár.

Tachysphex Panzeri Vanderl. Tiszaalpár. — *aerobates* Kohl.

Mehádia. — *pectinipes* L. Tiszaalpár, Dobsina, Mehádia. — *nidus* Spin. Tiszaalpár. — *spiniipes* Pz. Mehádia.

Dinetus pictus Fabr. Hatvan.

Palarus guttatus Fabr. Tiszaalpár, Hatvan.

Astata boops Schrk. Mehádia. — *minor* Kohl. Koroncs — *stigma* Panz. var. *femoralis* Mocs. Mehádia.

Mimesa Schuckardii Wesm. Mehádia.

Psen fuscipennis Dhlb. Tatatóváros.

Pemphredon unicolor Fabr. et *lethifer* Schuck. Mehádia. — *Wesmaeli* A. Mor. Bp. (Szépvölgy).

Diodontus minutus Fabr. Mehádia.

Sceliphron destillatorium Ill. Tiszaalpár, Harta, Hajdúszoboszló, Acsalag, Zelenika.

Sphex occitanicus Lep. et Serv. Tiszaalpár. — *maxillosus* Fabr. Tiszaalpár, Hatvan, Mehádia. — *albisectus* Lep. Tiszaalpár.

Anmophila campestris Latr. Mehádia. — *sabulosa* L. Visegrád, Hatvan, Mehádia. — *Heydenii* Dhlb. Tiszaalpár, Hatvan, Mehádia. — *hirsuta* Scop. Bp. (Német-, Farkasvölgy), Tatatóváros. *capucina* Costa Hatvan, Mehádia.

Philanthus triangulum Fabr. Tiszaalpár, Hatvan, Acsalag. — *coronatus* Fabr. Mehádia. — *venustus* Rossi Tiszaalpár, Hatvan

Cerceris rybiensis L. Mehádia. — *emarginata* Panz. Tiszaalpár, Hatvan, Mehádia. — *dacica* Schlett. Tiszaalpár, Putnok. — *bupresticida* Duf. Mehádia. — *arenaria* L. Tiszaalpár, Hatvan, Putnok, Mehádia. — *luctuosa* Costa. Tiszaalpár, Tatatóváros, Hatvan, Mehádia. — *rubida* Lor. Tiszaalpár. — *quadrifasciata* Panz. Tiszaalpár, Mehádia. — *quadricincta* Vanderl. Mehádia. — *quinquefasciata* Rossi Hatvan. — *labiata* Fabr. Hatvan, Putnok.

Oxybelus latro Oliv. et *uniglumis* L. Tiszaalpár.

Mellinus arvensis L. Tiszaalpár.

Gorytes campestris Müll. Tiszaalpár. — *bicinctus* Rossi Acsalag. — *laticinctus* Schuck. Hatvan, Putnok, Mehádia. —

quinquecinctus Fabr. Pécs, Hatvan, Putnok, Királydaróc.

Stizus tridens Fabr. Tiszaalpár, Hatvan.

Bembex integra Panz., *Megerlei* Dhlb., *bidentata* Vanderl. et *oculata* Latr. Tiszaalpár.

Crabro brevis Vanderl. Tiszaalpár. — *albilabris* Fabr. et *elongatus* Vanderl. Mehádia. — *cribrarius* L. Putnok. — *vagus* L. Mehádia. — *fuscitarsis* H. S. Tiszaalpár. — *spinipes* Mor. Mehádia. — *chrysostomus* Lep. et *planifrons* Thoms. Putnok. — *fossorius* L. Mehádia. — *clypeatus* L. Tiszaalpár, Mehádia. — *alatus* Panz. Tiszaalpár.

Fam. Vespidae.

Eumenes pomiformis Fabr. Tiszaalpár, Harta, Pécs, Mehádia. *unguiculata* Vill. Mehádia.

Odynerus crassicornis Panz. Dobsina, Mehádia. — *Dantici* Rossi Tiszaalpár. — *gracilis* Brullé Mehádia. — *laevipes* Schuck. Visegrád. — *mel. nocephalus* Gmel. Budapest. — *minutus* Fabr. Pécs. — *nugdunensis* Sauss. Mehádia. — *parietum* L. Tatatóváros, Mehádia. — *v. renimacula* Lep. Tatatóváros, Hatvan. — *pictus* Curt. et *Rossii* Lep. Mehádia. — *simplex* Fabr. Tiszaalpár, Visegrád.

Pterocheilus terricola Mocs. Mehádia.

Alastor atropos Lep. Hatvan, Kőhidgyarmat.

Polistes gallica L. Tiszaalpár, Harta, Hódmezővásárhely, Pécs, Tatatóváros, Muraszombat, Visegrád, Hatvan, Terchovai és Szúlyói völgy.

Vespa crabro L. Csongrád, Pécs, Hatvan, Beregszöllős, Nagyág, Mehádia, Zelenika. — *germanica* Fabr. Visegrád, Kőhidgyarmat, Máriaczell. — *rufa* L. Mehádia.

Fam. Apidae.

Apis mellifica L. Tiszaalpár, Harta, Visegrád, Pécs, Acsalag, Beczkó.

Bombus hortorum L. Hatvan, Terchovai völgy, Mehádia. — *v. argillaceus* Scop. Nagyág, Bálványosfürdő. — *subterraneus* L. *v. borealis* Schmied. Terchovai völgy. — *Derhamellus* K. Visegrád, Mehádia. — *silvarum* L. Harta, Hatvan, Pécs. — *agrorum* Fabr. Pécs, Trencsén, Terchovai és Szúlyói völgy, Árvavárnya, Mehádia. — *cognatus* Steph. Hatvan. — *variabilis* Schmied. Budapest. Pécs,

Hatvan. — *pororum* Panz. Pécs, Hatvan, Beczkó. — *lapidarius* L. Tiszaalpár, Pécs, Hatvan, Trenesén, Beczkó, Terchovai völgy, Mehádia. — *mastrucatus* Gerst. Terchovai völgy. — *terrestris* L. Harta, Visegrád, Pécs, Tatatóváros, Hatvan, Kassa, Beczkó, Trenesén, Futak, Zsombolya, Mehádia. — *v. lucorum* L. Terchovai völgy.

Podalirius quadrifasciatus Vill. Putnok. — *albigena* Lep. et *salviae* Mor. Pécs. — *magnilabris* Mor. Tiszaalpár. — *bimaculatus* Panz. Tiszaalpár. — *pubescens* Lep. Pécs, Putnok. — *vulpinus* Panz. Pécs. — *crinipes* Sm. Tiszaalpár, Pécs, Putnok. — *retusus* L. Visegrád, Mehádia. — *acervorum* L. Pécs, Hatvan. — *parietinus* Fabr. Pécs, Visegrád, Acsalag. — *furcatus* Panz. Mehádia.

Eucera dentata Klug Tiszaalpár, Pécs. — *pollinosa* Lep. Pécs. — *salicariae* Lep. Tiszaalpár. — *nana* Mor. Hatvan. — *scabiosae* Mocs. Tiszaalpár, Mehádia. — *malvae* Rossi Hatvan. — *longicornis* L. Tatatóváros, Mehádia. — *difficilis* Pérez Tiszaalpár, Mehádia. — *interrupta* Baer Bp. (Római fürdő), Visegrád, Hatvan. — *nigrifacies* Lep. Csikszentsimon. — *curvitaris* Mocs. Tiszaalpár. — *cinerea* Lep. Tiszaalpár,

Xylocopa cyanescens Brullé Mehádia. — *violacea* Poda Gerst. Visegrád, Köhidgyarmat, Pécs, Beczkó, Nagyág, Mehádia, Futak. — *valga* Gerst. Bp. (Németvölgy, Római fürdő), Visegrád, Köhidgyarmat, Mehádia.

Ceratina cyanea K. Pécs, Mehádia.

Macropis labiata Panz. Tiszaalpár. — *v. fulvipes* Fabr. Mehádia.

Systropha curvicornis Scop. Harta, Mehádia. — *planidens* Ger. Mehádia.

Melitta leporina Panz. Tiszaalpár, Hatvan.

Dasygaster plumipes Panz. Tiszaalpár, Acsalag, Hatvan. Mehádia.

Panurgus calcaratus Scop. Harta, Mehádia.

Camptopeum Friesei Mocs. Tiszaalpár, Mehádia.

Rhophites quinquespinosus Spin. Mehádia. — *canus* Ev. Pécs. — *Hartmanni* Friese. Pécs, Mehádia.

Nomia ruficornis Spin. Tiszaalpár. — *diversipes* Latr. Hatvan, Mehádia.

Colletes cunicularius L. Budapest, Visegrád. — *hylaeiformis* Ev. Tiszaalpár. — *picistigma* Thoms. et *Davesianus* K. Tiszaalpár, Mehádia.

Anthrena morio Brullé Czegléd, Tiszaalpár, Tatatóváros, Hatvan. — *ephippium* Spin. v. *dilecta* Mocs. Kőhidgyarmat, Tatatóváros. — *carbonaria* L. Tiszaalpár, Hatvan. — *nasuta* Gir. Pécs, Mehádia. — *pectoralis* Schmied. Budapest, Tiszaalpár. — *nitida* Fourcr. Bp. (Szépvölgy, Németvölgy), Visegrád, Mehádia. — *ovina* Klug Bp. (Szépvölgy). — *albicans* Müll. Bp. (Németvölgy, Lágymányos). — *tibialis* K. Budapest, Visegrád. — *nigroaenea* K. Visegrád. — *apicata* Sm. Bp. (Németvölgy). — *humilis* Jmh. Mehádia. — *taraxaci* Gir. Tiszaalpár, Visegrád, Hatvan. — *Gwynana* K. Budapest. — *praecox* Scop. Bp. (Németvölgy). — *niveata* Friese Bp. (Németvölgy), Visegrád. — *sericata* Szuh. Bp. (Lágymányos). — *ventralis* Jmh. Bp. (Németvölgy). — *scita* Everm. Hatvan. — *Hattorfiana* K. Mehádia. — *fimbriata* Brullé. Tiszaalpár. — *flavipes* Panz. Tiszaalpár, Hatvan, Mehádia. — *labialis* K, Bp. (Németvölgy), Tiszaalpár, Hatvan. — *decipiens* Schek. Tiszaalpár. — *dorsata* K. Pécs. — *dubitata* Schek. Mehádia. — *chrysopyga* Schek. Budapest. — *convexiuscula* K. Tiszaalpár. — *hyppopolia* Schmied. Hatvan. — *albopunctata* Rossi Harta. — *Tschekii* Mor. (*nigrifrons* Sm.) Bp. (Németvölgy).

Halictus albipes Fabr. v. *affinis* Schek. Trencsénteplicz. — *calceatus* Scop. Tiszaalpár, Pécs, Hatvan, Trencsénteplicz, Terchovai völgy, Mehádia. — v. *elegans* Lep. Tiszaalpár. — *cephalicus* Mor. Mehádia. — *clypearis* Schek. Pécs. — *fasciatellus* Schek. Bp. (Római fürdő), Visegrád, Hatvan, Mehádia. — *interruptus* Panz. Pécs, Mehádia. — *leucozonius* Schek. Mehádia. — *laevigatus* K. Visegrád, Mehádia. — *maculatus* Sm. Bp. (Szépvölgy), Visegrád, Mehádia. — *major* Nyl. Visegrád. — *malachurus* K. Pécs, Tatatóváros. — *morbillosus* Kriechb. Tiszaalpár, Pécs, Hatvan. — *patellatus* Mor. Tiszaalpár, Visegrád, Hatvan. — *politus* Schek. Bp. (Németvölgy). — *quadrinotatus* K. Trencsénteplicz, Mehádia. — *rufocinctus* Nyl. Budapest. Mehádia. — *scabiosae* Rossi Budapest, Tiszaalpár, Visegrád, Pécs, Mehádia. — *sexcinctus* Fabr. Tiszaalpár, Putnok — *Smeathmanellus* K. Bp. (Németvölgy). — *tetrazonius* Klug Tiszaalpár, Pécs, Hatvan, Mehádia, Trencsénteplicz. — *tumulorum* L. Visegrád, Hajdúszoboszló, Mehádia. — *variipes* Mor. Visegrád, Mehádia. — *xanthopus* K. Bp. (Németvölgy), Mehádia. — *variegatus* Oliv. Mehádia. —

Eriades campanularum K. et *nigricornis* Nyl. Mehádia.

Osmia rufa L. Tiszaalpár — *cornuta* Latr. Visegrád, Hatvan. — *coerulescens* L. Bp. (Római fürdő, Németvölgy), Visegrád, Pécs,

Hatvan. — *melanogastra* Spin. Pécs, Tatatóváros, Putnok. — *fulviventris* Panz. Tiszaalpár, Mehádia. — *Solskyi* Mor. Bp. Tiszaalpár, Pécs, Visegrád, Mehádia. — *Panzeri* Mor. Bp. (Szépvölgy, Római fürdő), Tiszaalpár, Visegrád, Tatatóváros, Hatvan. — *gallarum* Spin. Mehádia. — *anthrenoides* Spin. Pécs, Visegrád. — *rufohirta* Lep. Visegrád. — *leucomelaena* K. Mehádia. — *adunca* Panz. Pécs, Tatatóváros. — *Spinolae* Schek. Mehádia. — *aurulenta* Panz. Bp. (Németvölgy, Római fürdő), Hatvan, Mehádia. — *bidentata* Mor. Mehádia.

Lithurgus fuscipennis Lep. Tiszaalpár, Mehádia. — *chryhurus* Fonsc. Hatvan, Mehádia.

Megachile lagopoda L. Budapest, Tiszaalpár, Tatatóváros, Mehádia. *Willughbiella* K. Tiszaalpár, Mehádia. — *circumcincta* K. Tiszaalpár. — *bombycina* Pall. Hatvan. — *ericetorum* Lep. Tiszaalpár, Pécs, Hatvan, Putnok. — *leucomalla* Gerst. Tiszaalpár, Hatvan. — *argentata* Fabr. Tiszaalpár, Pécs, Hatvan, Mehádia. — *apicalis* Spin. Tiszaalpár, Mehádia. — *dorsalis* Pérez Tiszaalpár. — *pacifica* Panz. Tiszaalpár, Tatatóváros, Hatvan. — *muraria* Fabr. Budapest, Visegrád, Mehádia.

Anthidium oblongatum Illig. Hatvan. — *manicatum* L. Pécs, Hatvan, Mehádia. — *florentinum* Fabr. Tiszaalpár, Hatvan, Mehádia. — *tenellum* Mocs. Nagy-Kömlös.

Prosopis variegata Fabr. Mehádia.

Specodes fuscipennis Germ. Tiszaalpár, Hatvan. — *pilifrons* Thoms Mehádia. — *subquadratus* Sm. Hatvan, Mehádia.

Psithyrus rupestris Fabr. Tiszaalpár, Hajdúszoboszló, Visegrád, Acsalag, Hatvan, Kassa. — *campestris* Panz. Acsalag. — *Barbutellus* K. Pécs, Terchovai völgy, Futak. — *vestalis* Fourcr. Visegrád, Pécs, Bálványosfürdő.

Melecta armata Panz. Visegrád, Hatvan.

Crocisa truncata Pérez, Acsalag.

Nomada succincta Panz. Visegrád. — *lineola* Panz. et *mutica* Mor. Budapest. — *nobilis* H. S. Budapest, Hatvan. — *fucata* Panz. Tiszaalpár, Mehádia. — *verna* Schmied. Budapest. — *trispinosa* Schmied. et *zonata* Panz. Hatvan. — *ruficornis* L. et *v. signata* Jur. Bp. (Németvölgy). — *flavoguttata* R. et *femoralis* Mor. Mehádia. — *Fabriciana* L. Bp. (Németvölgy). — *bifasciata* Panz. Visegrád.

Blastes brevicornis Panz. Hatvan, Mehádia.

Coelioxys erythropuga Först. et *rufocaudata* Sm. Tiszaalpár.
— *afra* Lep. Tiszaalpár, Hatvan. — *rufescens* Lep. Pécs, Mura-
szombat.

Lepke-eltérések a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből.

Irta A. Aigner Lajos.

V.

Himera pennaria Z. ab. *obscura* Dahlstr. (♂, 36 mm.) Felső szárnya sötétbarna, a sárga középszalag alig látható; az alsó szárny szegélye halványabb sötétbarna, tő felé fokozatosan világosabb színű. (Eperjes, 1895, okt. 6. Dahlström Gyula.)

Amphidasis betularia L. (♀, 52.5 mm) Mindkét szárny közepén széles, világos szürke szalag van. (Treitschke-gyűjtemény.)

Boarmia crepuscularia Hb. (♀, 30 mm.) Sötét színű, erőteljes rajzú, a kifelé fehér szélű csipkés szegélysáv igen erőteljes, a felső szárny szegélybeli pontjai eme fehér vonalig sávszerűen megnyúltak, kevésbé az alsó szárnyon. (Eperjes, 1896. ápr. 4. Dahlström Gyula). Ez az eltérés ab. *striata*-nak nevezhető.

Más példánynak (♂, 32 mm.) szárnyai világos szürkés barnák, rajzolatai igen szétfolytak, a középszalagnak csak uyoma látszik. (Eperjes, 1894. ápr. 15. Dahlström Gyula.)

Phasiane clathrata L. ab. *nocturnata* Fuchs (♂, 23 mm.) Világos fakó szürkésbarna, csupán a felső szárny szegélyterén van szétfolyó fehér sáv, a rojt fehér, barnással tarkítva.

Két más példány (♂, 21, ill. 22 mm.) feketés barna, miudkét szárny szegélyén gyér fehér pettyek sorakoznak. (Mind a három példány a Treitschke-gyűjteményben).

Spilosoma mendica Cl. (♀, 37 mm.) fekete foltokkal és pontokkal, még pedig a felső szárnyon 12, az alsó szárny közepén egy pont a szegély mentén több fekete pont. (Fiume, 1894. Pável János).

Parasemia Plantaginis L. ab. *hospita* Schiff. (♂, 39.5 mm.) Fekete, a fehér alapszín csak kisebb foltokban jelentkezik. Felső szárnyán egy sugár fut a tőtől a középtérig, a belső szegélyen

van egy hosszúkás folt, az elülső szegélyen kis petty, a szárny csúcsán meg van a kettős, 4-eshez hasonló sáv; alsó szárnyán csak egy pont s egy hosszúkás sáv fehér. (Treichke-gyűjtemény). Freyer ábrái (Neue Beitr. V. Taf. 405. Flg. 1—3.) meglehetősen egyeznek.

Rhyparia purpurata L. (♀, 49 mm.) Felső szárnya okkerbarna, az alig látható foltok sárgás-barnák; alsó szárnya pirosas sárga. (Treichke-gyűjtemény.)

Arctia caja L. (♂, 56 mm.) Felső szárnyának rajzolata erőteljes, de nem rendellenes; alsó szárnya, töve, elülső és belső szegélyének kivételével fekete, a nagy fekete foltok azonban keresztül tetszők. (Hatvan, 1905. aug. Zala István.)

Más példánynak (♂, 52 mm.) felső szárnya csaknem egyszínű halvány fakó barna, csupán tövén van egy feltűnő sárgás fehér folt; alsó szárnya valamivel világosabb fakó barna, minden rajzolat nélkül. (Treichke-gyűjtemény.)

Más példánynak (♂, 62 mm.) felső szárnya csaknem egyszínű barna, csupán tövén van egy szabálytalan fehér folt, melyből sugár indul ki, a belső szegélyen levő kisebb fehér folt féle; alsó szárnya aranysárga, tőterén széles fekete szalag van a szegély mentén levő foltok összefolytak szalaggá. (Treichke-gyűjtemény.)

Arctia aulica L. (♀, 39 mm.) Felső szárnya csaknem egyszínű kávébarna, csak egyes sárga pettyecske látható; alsó szárnyán eltűntek a belső foltok. (Treichke-gyűjtemény.)

Arctia maculosa Gerning. (♂, 30 mm.) Felülete egészen világos fakó barna, az alsó szárny csak helyenkint piros pikkelyekkel borított. (Treichke-gyűjtemény.)

Más példányon (♂, 32.5 mm.) a felső szárny fakó barna, az alsó szárny czinober vörös. (Budapest, 1899. május. Ujhelyi József.) Ily többé-kevésbé halvány színű példányok Budapest környékén nem igen ritkák: ab. *pallida*-nak nevezhetők.

További példányon (♀, 28 mm.) a felső szárny a rendesnél halványabb barnaszínű; az alsó szárny barnás sárga. (Treichke-gyűjtemény.) Ezt az eltérést ab. *flava*-nak nevezem.

Callimorpha quadripunctaria Poda (♀, 48 mm.) Felső szárnyának alapszíne fakó barnás okkersárga, az alsó szárnyé vöröses barna, a rajzolatok kormos feketék. (Monor, 1891. augusztus 6. Anker Rezső.)

Endrosa aurita Esp. var. *ramosa* F. (♀, 22 mm.) Felső szár-

nya tövétől a külső szegély felé fekete, ebből a színből fekete sugarak indulnak ki, melyek a szegélybeli pontokkal összekötvék, csupán az elülső és külső szegély mutatja az eredeti színt, az alsó szárny szabályos, kevésbé rajzolt.

A magyar lepke-fauna gyarapodása 1906-ban.

Irta A. Aigner Lajos.

A magyar lepke-faunának 1905-ben való gyarapodásáról szóló kimutatásom szerint (Rovart. Lap. XIII. 113. l.) ezen év végén az addig ismert hazai Macrolepidoptera-fajok száma 1579-re és 746 fajváltozatra, a Microlepidoptera-fajok száma pedig 1752-re és 75 fajváltozatra rugott, beleértve a dalmáciai és bosznia-hercegovinai faunát is.

Ezeket a számokat növelik azok a lepkefajok és fajváltozatok, melyek az 1906. év folyamán irodalmi uton ismertesekké váltak.

Tetemes gyarapodást nyert lepke-faunánk amaz eltérések által, melyeket A. Aigner Lajos az „Annales Musei Nationalis Hungarici“ IV. kötetében (484—530. l.) részint újonnan leírt, részint hazai előfordulásukat kimutatta. (Kivonatát lásd Rovart. Lap. XIV. köt.) Az utóbbiak a következők:

Papilio Podalirius L. ab. *Schultzi* Bathke, Eperjes, p. 485.

Thais Polyrena Schiff. ab. *bella* Neubgr. Eperjes, Budapest, p. 486.

Pernassius Apollo L. ab. *cohaerens* Schultz. Eperjes, p. 486.

Argynnis Aglaja L. ab. *Emilia* Quens. Tatatóváros, p. 505.

Argynnis Aglaja L. ab. *Charlotta* Haw. Eperjes, p. 507.

Az újonnan leírt és elnevezett fajeltérések pedig a következők:

Colias Edusa F. ab. *nigra* Aig. Budapest, p. 488.

Arachnia Levana L. ab. *Friwaldszkyi* Aig. Eperjes, p. 489.

Melitaca Didyma O. ab. *radiata* Aig. Eperjes, p. 493.

Melitaca Athalia, Rott. ab. *Csikü* Aig. Magyarország, p. 496.

Melitaca Parthenie Bkh. ab. *nigra* Aig. Magyarország, p. 499.

Melitaea Parthenie v. *varia* M.-Dür ab. *nigrita* Aig. Balf, Sz.-Gothárd, p. 500.

Argynnis Euphrosyne L. ab. *tatrica* Aig. Eperjes, T.-Széplak, p. 502.

Argynnis Dia L. ab. *ornata* Aig. Budapest, p. 503.

Argynnis Daphne Schiff. ab. *obscura* Aig. Budapest, p. 503.

Argynnis Latonia L. ab. *hungarica* Aig. Budapest, p. 508.

Argynnis Adippe L. v. *Cleodoxa* O. ab. *Töröki* Aig. Mátra, p. 509.

Nemeobius Lucina L. ab. *obscura* Aig. Eperjes, p. 513.

Lycaena Argiades Pall. ab. *cacca* Aig. Eperjes, p. 515.

Lycaena Argiades Pall. v. *Polysperdon* Berg. ab. *jodina* Aig. Eperjes, p. 515.

Lycaenas Icarus Rott. ab. *punctigera* Aig. Eperjes, p. 516.

Malacosoma castrensis L. ab. *designata* Aig. Budapest p. 519.

Acidalia flaccidaria L. ab. *roseata* Aig. Budafok, p. 524.

Larentia tristata L. ab. *Kertészi* Aig. Eperjes, p. 525.

Tephroclystia graphata L. ab. *brunnea* Aig. Budapest p. 526.

Therapis Evonymaria Schiff. *exquisita* Aig. Eperjes p. 527.

Boarmi crepuscularia Hb. ab. *striata* Aig. Eperjes p. 527.

Arctia maculosa Gern. ab. *pallida* Aig. Budapest, p. 530.

Arctia maculosa Gern. ab. *flava* Aig. Monor, p. 530.

Ugyancsak A. Aigner Lajos megállapította (R. L. XIII. 63.

1.) a *Satyrus Briseis* L. var. *meridionalis* Stgr. előfordulását s egyuttal elnevezte a következő eltéréseket:

Satyrus Briseis L. ab. *punctata* Aig.

Satyrus Briseis L. v. *meridionalis* Stgr. ab. *punctata* Aig.

Satyrus Circe F. ab. *punctata* Aig.

Satyrus Hermione L. ab. *punctata* Aig.

Satyrus Semele L. ab. *punctata* Aig.

Nevezett szerző közölte a Rovartani Lapok XIII. kötetében.

„Új magyar lepkealakok“ című cikkét s az abban újonnan elnevezett eltéréseket, rövid diagnosisok alapján már az 1904-ről szóló kimutafásban fel voltak sorolva, mely alkalommal azonban tévedésből kimaradt két eltérés. ugyanis:

Melitaea didyma O. ab. *Kempeleni* Aig.

1) Ugyanott le van írva 3 nem hazai eltérés is: *Argynnis Pales* Schiff. ab. *nigra* Aig, *Lampides balcanica* Fr. ab. *Frivaldszkyi* Aig. és *Lycaena Amanda* Sehn. ab. *cyanea* Aig.

Malacosoma neustria L. ab. *unicolor* Aig.

Ezekhez járulnak azok a fajváltozatok, melyeket 1905-ben leírt gróf Turati E. (R. L. XIII. 112. 1.) úgymint:

Aporia Crataegi L. var. *Augusta* (Budapest stb.)

Orthosia nitida F. ab. *Garibaldina* (transitus Hunyadm).

Phasiane Clathrata L. var. *aurata* (Budapest stb.)

Endotricha flammealis Schiff. var. *adustalis* (Budapest, Ujpest).

Endotricha flammealis Schiff. var. *lutealis* (N.-Verőcze).

Végül megemlítendő, hogy dr. Fischer H. megállapította a *Larentia firmata* Hb. var. *ulicata* Rbr.-nak Herkules-fürdőn való előfordulását. (R. L. XIII. 45. 1.)

Ennek kapcsán felsorolom ama Microlepidoptera-fajokat és fajváltozatokat, melyeket újabban Dr. Czekelius D. Erdélyben megfigyelt és melyek faunákban ismeretlenek voltak. Ezek a következők:

Crambus tristellus ab. *palleclus* Hb. Nagyszeben.

Euzophera fuliginosella Hein. Előpatak.

Obethreutes textana H. G. Nagyszeben.

Emblema candidulana Nolck. Nagyszeben.

Emblema fulvana Stph. Szebenhegység.

Dichrorampha quaestionana Z. Besztercze.

Dichrorampha acuminatana Z. Nagyszeben.

Xystophora unicolorella Dup. Nagyszeben.

Mompha decorella Stph. Előpatak.

Coleophora hemerobiella Stph. Előpatak.

Coleophora nutanella Müblig Kis-Csűr.

Opostega auritella Hb. Nagyszeben.

Azon *Satyrus*-fajokhoz, melyeknél a *punctata*-forma előfordul, sorakozik a *Satyrus Arethusa* Esp. is, ennél is elég gyakran mutatkozik a felső szárny 3 sejtjében harmadik pont vagy folt, az ily példányok tehát szintén ab. *punctata*-nak nevezendők: viszont az olyanok, melyeknél az 5. sejtben levő szemfolton kívül nincsen se a 2., se a 3. sejtben folt, ab. *immaculata*-nak nevezhetők.

Budapesten és Szaáron ismételten fogtam a *Lycaena Arion* L. érdekes eltérését, melynek felső szárnyán csupán a középfolt látható tisztán, míg a rendes 4—6 foltnak csak nyoma mutatkozik vagy egészen hiányzik, az alsó szárnyon pedig a középfolton kívül csak 3 apró folt jelentkezik, ezt ab. *parvimacula*-nak nevezem.

A fentebb felsorolt adatok hozzáadásával Magyarországból, beleértve Dalmáciát és Bosznia-Hercegovinát is, eddigelé összesen ismeretes 1579 Macrolepidoptera-faj 783 fajváltozattal és 1763 Microlepidoptera-faj 78 fajváltozattal.

Az *Apion aestivum*-csoport fajainak meghatározása.

Irta Dr. Kaufmann Ernő.

Az *Apion*-nemnek azon csoportjai, melyeknél az ormány egyenletes vastagságú, a csápok pedig az ormány közepe táján rögzítettek, sok esetben igen nehezen bonthatók fel az egyes fajokra és válfajokra. Ilyen az *A. aestivum*-csoport is, melynek egyes fajai sok gyűjteményben felelőképpen foglalnak helyet.

Ezen csoportnak fő jellege, hogy a bogár fekete színű, alul és felül rendkívül gyengén szőrös, fénylő, a szárak pedig részben világos színűek. A hátsó és középső alszárak egészen feketék s csak kivételesen a felső negyedben elmosódottan világosabban gyűrűzöttek. Meghatározásuk legjobban a következő táblázat szerint lehetséges:

- 1' A bogár kisebb; ormányával együtt 2·3—3 mm, hosszú; csápjai rövidebbek és vaskosabbak, egészen feketék s csak néha a tőtagok észrevehetőleg világosabbak. A hátsó és középső alszárak feketék, néha a felső negyedben elmosódottan valamivel világosabbak. Kissé nagyobb példányok, a felszáraknak részben vagy teljesen fekete színével: *var. ruficrus* Germ. — Ezeknél az első felszárak mindig nagyobb kiterjedésben világosak s csak Dr. Flach említ nekem egy példányt, melynél az összes felszárak feketék. (*trifolii* Bach., *flavipes* Laich., *Leachi* Steph.)

aestivum Germ.

1. Nagyobb, ormányával 3·5—4 mm. A csápok hosszabbak, nyulánkabbak, tőtagjai mindig többé-kevésbé világosabb színezettel.
- 2'' A torpaizs igen durván és mélyen, helyenkint hosszanti redőkbe összefutva pontozott, a pontozat köztéreséi sokkal

keskenyebbek, mint a pontok. Az orrmány háta a gyöktől a közepéig finoman ormolt, — A legnagyobb faj e csoportban. (ononidis Gyll., Bohemani Thoms.)

ononicola Bach.

- 2' A torpaizs mérsékelt sűrűen, kevésbé mélyen és nem durván pontozott. A szárnyfedők rovátkáinak köztéréséi, különösen a 2-ik és 3-ik, jól kivehetőleg boltozottak. Az orrmány háta nem ormolt. Var. *encaustum* Wenck. erősebb rovátkákkal a szárnyfedőkön, v. ♂ *curvipes* Desbr. befelé hajlott első alszárakkal és v. *nigricrus* Desbr. sötétebb előszárakkal, déli Franciaországban honosak. — (fagi Kirby, ochropus Gmel., flavipes Panz., flavifemoratum Kirby, tubicen Wenck.) orrmányával 3·5 mm.

apricans Herbst.

2. Mint az előbbi; a szárnyfedők rovátkáinak 2-ik és 3-ik köztéréséje azonban lapos, a torpaizs pedig sűrűbben pontozott. Valószínűleg csak válfaja az előbbinek, sőt Desbrochers is bizonytalan fajnak jelzi. Tiszta példányok igen ritkák, bár e csoport fajai különben hazánkban gyakoriak. — Az *ononicolá*-tól, melylyel kifejtettebb példányai sokszor összetévesztetnek, abban különbözik, hogy az orrmány háta nem ormolt. 3·5 mm. — (Bohemanni Bedel, incertum Desbr.)

assimile Kirby.

Ezen csoport elemezésénél a legtöbb szerző a négy első csáptag szerkezetét veszi figyelembe; óriási készlet átvizsgálásánál azonban azt tapasztaltam, hogy a csápok tőtagjai mind hosszúság, mind vastagság és színeződés tekintetében is, még ugyanazon faj egye példányainál is felette változók. A hímek és nőstények között e csoportnál csupán az a különbség, hogy az előbbiek orrmánya valamivel rövidebb, vastagabb és kevésbé hajlott; azonban itt is igen nagy az ingadozás, bár e jelleg különben az egész *Apion*-nemnél uralkodó.

Magyarország szú-féléi.

Irta Csiki Ernő.

X.

A „Rovartani Lapok“ múlt évi XIII. kötetének 187—188. lapján közöltem a szú-félék *Hylesinini* nemzetségébe tartozó nemek meghatározó kulcsát, melybe azonban akkoriban még nem vettem be a *Liparthrum* nemet, melynek két képviselőjét azóta Dalmáciából ismerhettem meg. Ennélfogva az ott közölt meghatározó-kulcs a következőképen egészítendő ki.

11. A szemek elül nem kikanyarítottak. Az előtor hátán elül egyes kiemelkedő szemesék vannak. A szárnyfedők sorokban elhelyezett felálló szőrök fedik.

a) Az előtor hátának közepén két hosszanti sorban elhelyezett szemesé vagy dudorka van. A szárnyfedők sorokban elhelyezett rövid fehér vagy sárgás pikkelyszerű sörtével fedettek.

10. **Liparthrum.**

b) Az előtor hátán elül a szemesék szétszórtan elhelyeztek. A szárnyfedők sorokban hosszú sörtékkel fedettek

11. **Hypoborus.**

10. nem. **Liparthrum** Wollaston.

A csápbunkó tojásdad alakú, gyűrűs, a csápostor négy ízből áll. A szárnyfedők fogacsázott tőle kiemelkedő, majdnem egyenes, a paizsocska mellett kissé öblös, a közepen nem megszakított. A szárnyfedők sorokban elhelyezett rövid és finom szőrökkel fedettek, az egyes szőrök kissé elhajlók.

Ez a nem a földközi tájban él, 7 faja ismeretes, ezek közül kettő Dalmácia déli részében is található.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. A szárnyfedők pontsoraiban nincsenek finom lesimuló szőrök. 1. mori.
- A szárnyfedők a pikkelyszerű pontsorok között finom testhez simuló szőrökkel porszerűen fedettek. 2. St.-Georgi.

A fajok leírása:

1. **Liparthrum mori** Aubé.

Hosszúkás tojásforma, kissé fénylő, szurokfekete, a csápok és a lábak barnás-sárgák, felül fehér szőrökkel fedett. Az előtor háta szélesebb mint hosszú. felülete elmosódottan bőrnemű, elül simább, a középén két sor szemcsével, melyek közül kettő az elülső szélen előre áll, oldalai kerekítettek, a középük mögött legszélesebb és innen előrefelé keskenyedő, A szárnyfedők pontsorai mélyek, a közterek domborúak. Hossza 1—1·1 mm.

Előfordul Délfranciaországban, Korzika szigetén, Olaszországban és Dalmáciában.

Tápnövénye a fehér eperfa (*Morus alba*), melynek beteg ágait lepi el.

2. **Liparthrum St.-Georgi** Knotek.

Barnás-fekete, a csápok sárgák, a lábak barnák, felül rövid fehér szőrökkel mintegy porszerűen fedett. Az előtor hátának két szememesora éles, oldalai előrefelé keskenyedők, hátsó szögletei kerekítettek, sárga szőrökkel sűrűn fedett. A szárnyfedők pontsorai jól láthatók, ezekben egy sor hosszú sárgás sörtével, a közterekben egy sor világos pikkelyszerű szőrrel. Hossza 1·1—1·2 mm.

Előfordul Görögországban, a Krim-félszigeten, a Kaukázusban és Dalmáciában (Budua)

Tápnövénye az *Anagyris foetida* L., melyben az anyamenet mélyen behatól és ebből erednek a fel- és lefelé haladó 2·5 cm. hosszú lárvamenetek. Valószínűleg két nemzedéke van, mert az első kifejlődött bogarak már június elején repülnek.

11. nem : **Hypoborus** Erichson.

A csápostor ötizes, melynek izei felváltva szélesek-keskenyek. A szemek elől nem kikanyarítottak. Az előtor háta harántos, tövén szegélyezett, korongján szétszórtan szemcsézett. A szárnyfedők töéle erősen kiemelkedő, éles. Az elülső csipők érintkeznek. A lábszárak laposak, a csúcs felé hegyesedők és tüskével végződnek. A lábfejek közül az első rövid, a harmadik hosszú

Ide egyetlen faj tartozik.

1. **Hypoborus ficus** Erichson (*siculus* Ferrari).

Rövid és széles hengeralakú, kissé fénylő, felül domború, fekete, a szárnyfedők barnák, elül oldalt sötétek, felül szürkésen

szőrös, a lábak vörösek; a csápok sárgák. Az előtor háta majdnem kétszer oly széles mint hosszú, oldalai kerekítettek, előre felé keskenyedők, felülete szemcsézetten pontozott, a középén 7—8 szétszórt dudorkával. A szárnyfedők hátrafelő kissé keskenyedők, keskenyebbek mint az előtor, a pontsorok elmosódottak, felváltva sorokban hosszabb felálló és rövidebb testhez simuló szőrökkel fedettek. Hossza 1—1.3 mm.

Előfordul a Földközi tenger tájában (Algir, Spanyolország, Dél-Franciaország, Korzika, Olaszország, Görögország, Dél-Tirol, Dél-Oroszország, Kaukázus, Sziria), nálunk a magyar-horvát tengermelléken (Fiume, Buccari, Novi, Zengg), Dalmáciában (Meleda) és Hercegovinában (Mostar).

Tápnövénye a fügefa (*Ficus caria*); ritkábban a szőlő (*Vitis vinifera*); leginkább beteges fügefákon található. A kifejlődött állat részben szeptember második felében repül, részben áttelel és tavasszal repül.

12. nem : **Carphoborus Eichhoff.**

A csápostor ötizes, a bunkó kerekített, összenyomott és izelt. A szemek vesealakúak, elül mélyen kikanyarítottak. Az előtor háta sima, szemesék nélkül. A szárnyfedők töéle fogacsázott, erősen kiemelkedő, majdnem egyenes, felületükön testhez simuló szőrökkel fedettek. A lábfejjek közül az első rövidebb mint a következők, a harmadik kissé szívforma.

A fajok meghatározó kulcsa:

1. Az előtor háta szélesebb mint hosszú. A szárnyfedők pontsorai erőteljesek, felületük egyformán egyenletesen pikkelyezett --- --- --- --- --- --- --- --- --- 2
- Az előtor háta olyan hosszú mint széles. A szárnyfedők pontsorai nagyon finomak, alig láthatók, felületük tarkázottan pikkelyezett. 3. **Perrisi.**
2. A szárnyfedők első közttere a csúcson a hetedikkel egyesül, a csúcshegélyen élesen és hegyesen dudorkás. 1. **pini.**
- A szárnyfedők első közttere hátul a harmadikkal és a csúcson a szegélylyel egyesül, nem dudorkás.

2. **minimus.**

A fajok leírása:

1. **Carphoborus pini** Eichhoff.

Fekete, alig fénylő, szürkés pikkelyekkel fedett, a csápok és a lábfejek sárgák (a lábak különben feketék). Az előtor háta olyan széles mint hosszú, tövén kiszélesedett, előrefelé keskenyedő, felületén finoman pontozott. A szárnyfedők szétszórta szürkés pikkelyekkel fedettek, erőteljesen pontozottan-barázdások, a pontok szélesek, kerekék vagy négyszögűek, a közterek keskenyek, az első köztér hátul a hetedikkel egyesül, kiemelkedő, hátsó szélén hegyesen dudorkás, az 1., 3., 5. és 7. köztér hátul erősebben kiemelkedő mint a többi. Hossza 1·3—1·8 mm.

Előfordul Dél-Franciaországban, Olaszországban, Hercegovinában és Dalmáciában (Lacroma, Meleda)

Tápnövénye a *Pinus halepensis* és *P. leucodermis*.

2. **Carphoborus minimus** Fabricius (*squamulatus* Redtenbacher).

Keskeny hengeralakú, fekete, sűrűn szürke pikkelyszerű szőrökkel fedett, a csápok és a lábfejek sárgák. Az előtor háta nem szélesebb mint hosszú, elül keskenyebb és befűződött, sűrűn és elég finoman pontozott, hosszanti középvonala gyengén kiemelkedő. A szárnyfedők a csúcson többnyire vöröses-barnák, a hosszanti barázdák mélyek, a közterek keskenyek, az első és a harmadik köztér magasabb, a csúcson egyesül egymással és az oldal-szegélylyel, nem dudorkás; a második köztér hátul keskenyebb és mélyített. A hímek homlokán két dudorodás van, a nőstényekén itt sima, nem pontozott folt van. Hossza 1·3—1·8 mm.

Előfordul Franciaországban, Hollandiában, Németországban, Alsó-Ausztriában, Morvaországban, Olaszországban, a Kaukázusban és Kis-Azsiában (Amasia). Nálunk eddig csak Boszniában a Trebevicen (Sarajevo mellett) észlelték.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris* L.), továbbá *P. austriaca*, *P. leucodermis*, *P. montana*. Mint kifejlődött állat telet át és kora tavasszal rajzik, évenként két nemzedéke van. Csillagalakú a menete; a mély párzási üregből 3—4 hosszú menet lép ki, ezek 4—6 cm. hosszúak, ezekből eléggé távol egymástól erednek a rövid lárvamenetek. A fenyő csúcságain található leginkább, de általában véve ritka, emélfogva erdőgazdasági szempontból ninesen nagy fontossága. Ellene legcélszerűbb úgy védekezni, hogy az általa megtámadott ágakat őszzel és télen összegyűjtjük és elégetjük.

3. *Carphoborus Perrisi* Chapuis.

Szurokbarna, a csápok és a lábak sárgák vagy vörösek, felül, de különösen a szárnyfedők sűrűn barna és szürke pikkelyekkel tarkázottan fedettek. A teste hosszúkas, hengeres. Az előtor háta olyan széles mint hosszú. A szárnyfedők pontsorai finomak, alig láthatók, a közterek szélesek, elül erőteljesen és sűrűn hátul szétszórtan szemecskézettek, a második köztér gyengén mélyített. Hossza 1·5—2 mm.

Előfordul Francia- és Olaszországban, Korzika szigetén, Dalmáciában, Hercegovinában és Sziriában.

Tápnövénye az olajfa (*Olea europaea*), a *Pistacia terebinthus* és a szilvafa (*Ulmus*).

Különfélék.

Ismeretlen téli lepke. Néhány éve Dr. Madarász Gyula a M. N. Múzeum igazgató öre hírül hozta, hogy vízkeresztkor Nógrád-Kállón, a Cserhát-hegységben vadászaton lévén, látott valami Bombycida-téle fehér lepke több példányát repkedni, de háló hiányában meg nem foghatta. Minthogy el nem képzelhettem, miféle fajta lepke lehetett az, kedvére készültem kimenni a helyszínére magam is, de az a kedvezőtlen időjárás miatt mindig elmaradt. Végre már meg is feledkeztem ama fehér lepkéről. Tavaly eszembe jutatták a Wartensnebel grófnők, a kiknek házában Tarjánkán, a Mátra alján, néhány napot töltöttem. Tudván, hogy lepkészettel foglalkozom, felemlítették, hogy újév táján láttak sok fehér lepkét repdesni. Tehát ezen a vidéken is megvan a téli fehér lepke! Ida grófnőt, a ki különösen érdeklődött, fetkértem, hogy az idén, ha török-szakad, fogjon abból a lepkéből. Megis ígérte és hálóval felszerelve rajta is volt, de biz e rejtélyes lepke az idén nem mutatkozott, meglehet a kemény tél elpusztította a példányok nagy részét. A grófnő szívesen megígérte, hogy a jövő télen is fog ügyelni ama lepkére. Egyúttal azonban felkérem a hegyes-dombos vidékeken lakó olvasóinkat, hogy a jövő január és február havában szintén vessenek ügyet arra a fehér lepkére és ha foghatnak belőle, akár levélben nyomban szíveskedjenek beküldeni. Lehetséges, hogy egészen új és ismeretlen, minden esetre érdekes fajról van szó.

A. Aigner Lajos.

A külföldi lepkészekon kívül, kiket előbbi füzetünkben (158. 1) említettünk, Rothschild Károly is tartózkodott hazánkban f. évi augusztus havában és apósa csehteleki birtokán (Bihar-m.) számos lepkét gyűjtött. Legérdekesebb ezek közül az *Argynnis Laodice*, mely hazánkban eddig csak Háromszék- és Szilágy-megyéből volt ismeretes. Ezt nagyobb számú példányban fogta, sőt petéit is találta, melyeket Angliában szándékozik tenyészteni. Gyűjteményében csakis oly lepkéket helyez el, melyeket saját maga gyűjtött.

Calwer bogárkönyve. A németek ez elterjedt könyve teljesen átdolgozva, immár 6. kiadásban jelenik meg Schaufuss Kamillo szerkesztésében. Ez a munka színes táblái révén népszerű és különösen a kezdők, a tanuló ifjúság körében nagyon elterjedt, de mint jó kézi könyvet már az előrehaladottabb gyűjtő is jól használhatja. A mint az előfizetési felhívásból látjuk, a munka 32 füzetben fog megjelenni és számos szövegközi képen kívül 3 fekete és 48 színes táblán 1400 bogár képét fogja hozni. A munka beosztása az előrajz szerint elég jónak ígérkezik. A bevezető részben általánosságban foglalkozik szerző az állatország, az izeltlábúak és a rovarok felosztásával, azok szerkezetével, a fajfogalommal és az ősvivartannal. Az általános részben külön fejezetek tárgyalják a test alkatát, a fejlődést, az életmódot és életjelenségeket, a földrajzi elterjedést, a gyűjtést és nevelést, a praeparálást, a gyűjtemény berendezését, a meghatározást, küldést, cserét és vételt, az irodalmat. A tüzetes rész a középeurópai bogarakat tárgyalja és pedig úgy, hogy a családok és nemek jellemzése után az elterjedtebb fajok és fajváltozatok leírását találjuk, a ritkébbak pedig legalább névleg említettnek. Az előttünk fekvő első füzet szerint a táblák reprodukciója sikerült, az ábrák elég jók. Egy-egy füzet ára 1 márka, megjelenése után az egész munka fűzve 23, kötve 26 márka lesz. A kiadó cég (Sprösser & Nägele, Stuttgart) a munka csinos kiállításáról, jó papírosról és szép nyomásról eléggé gondoskodott.

Személyi hírek. Ő felsége a király Jablonski Józsefet a m. kir. Rovartani Állomás főnökét, lapunk munkatársát és volt szerkesztőjét, érdemeinek elismeréséül a királyi tanácsosi czímmel tüntette ki. — Dr. Váγγελ Jenő, a budapesti Paedagogium tanárát és lapunk volt szerkesztőjét pedig ezen intézet igazgatójává

nevezte ki. — Anisits J. B., ismert természetbuvár, ki sok évig működött mint egyetemi tanár Asuncionban, Paraguay fővárosában, visszaérkezett a hazába s egyelőre a m. kir. Ampelologiai intézetben foglalatoskodik.

Irodalom.

Konow, Fr. W., [†]Neue Blattwespen. (Hym.) (Deutsche Entom. Zeitschr. 1907, p. 489—497.)

A levéldarazsak kitünő ismerője cikkében jegyzeteket közöl ismert fajokról és leír több új fajt is. A külföldi fajokon kívül néhány faunaterületünkből valót is találunk. Ezek: *Arge fuliginata* n. sp. Bosznia: Uvac (gyűjt. Hensch); *Schizoceros Henschi* n. sp. Horvátország: Krapina (gyűjt. Hensch); *Fenusa glaucopis* n. sp. Németország, Franciaország, Horvátország; *F. nigripes* n. sp. Szlavonország (gyűjt. Hensch.)

Csiki Ernő.

Bachmetjew, P., Experimentelle entomologische Studien vom physikalisch-chemischen Standpunkt aus. I. Band Temperaturverhältnisse bei Insekten, II. Band, Einfluss äusserer Faktoren auf Insekten 1901—7. 160 és 1068 l.

Művének első kötetében, melyet az orosz tudom. akadémia arany éremmel kitüntetett, összefoglalja szerző a rovarok hőmérsékleti viszonyaira vonatkozó kísérleteket; az imént megjelent második kötet pedig kevés kivétellel magába foglalja mind azt, amit a kísérleti lepidopterologia terén a folyó évig közzétettek. A második kötet két részre oszlik, t. i. tárgyi részre (a rovarok fejlődéstörténete, nagysága, alakja, színezése és rajzolata) és elméleti részre, melyben szerző számos kutatónak az első részben leírt jelenségekről való nézetét felsorolja s a protoplasma mozgási állapota szempontjából tárgyalja. A vaskos kötetben bámulatos anyagbőséget halmozott össze és dolgozott fel a fáradhatatlan bűvár. A kísérlettel, biológiával és systematikával foglalkozó entomologusra szinte nélkülözhetetlen és egész szakirodalmat pótol.

A. Aigner Lajos.

„ROVARTANI LAPOK“

XIV. Band 9—10. Heft. November December 1907.

S. 183. **L. v. Aigner-Abafi:** Julius Dahlström, geb. 1834. zu Varannó, betrat die kaufmännische Laufbahn, wurde als Gehilfe 1854 zu den Kürassieren eingereiht und nach 9 Jahren als Wachtmeister entlassen. Hierauf liess er sich in Eperjes nieder und wurde zum Cassier der dortigen Sparcasse gewählt, in welcher Eigenschaft er 40 Jahre diente und 1907 in Ruhestand trat. Von Jugend auf Liebhaber der Schmetterlinge, begann er erst 1872 systematisch zu sammeln u. z. unermülich Tag und Nacht. Seit seiner Pensionirung widmete er sich ganz dem Sammeln und starb auch wie ein Held auf dem Schlachtfeld. Am 13. Aug. 1907 unternahm er nämlich eine Excursion nach den Sóvárer Bergen und hier beim Sammeln, unter freiem Himmel, machte bei der herrschenden grossen Hitze ein Herzschlag seinem Leben ein Ende. Dahlström war ein sehr glücklicher Sammler, zahlreiche Formen wurden von ihm zuerst aus Ungarn nachgewiesen und aus seiner Sammlung, die zum Teil in den Besitz des Ung. National-Museums überging, wurden jüngst mehrere Formen beschrieben (Annales Musei Nat. Hungarici, Vol. XIV.).

S. 185. **A. Schmidt:** Über die Museen Deutschlands und Oesterreichs. Auf einer Studienreise besichtigte Verfasser zunächst in Prag die Sammlung von Dr. O. Nickerl, wo ihn zumeist die Microlepidopteren, sowie die exotischen Schmetterlinge interessierten, nicht minder die schöne Käfersammlung. Sodann besuche er das böhmische National-Museum, wo die Aufstellung der Tiere und besonders der Insekten seine vollständige Billigung fand. Das Zoologisch-ethnographische Museum in Dresden ist gleichfalls sehr zweckmässig geordnet, allein die wissenschaftliche Lepidopteren-Sammlung ärmlich, übrigens ist man eben mit dem Ordnen derselben beschäftigt. Weit befriedigender war die Besichtigung der Sammlungen und Vorräte von Dr. O. Staudinger und Bang-Haas. In Berlin besuchte Verfasser zunächst das naturhistorische Museum, wo er mit Hilfe von Dr. F. Karsch die zweifelhaften Arten des Ungar. National-Museums determinirte. Die Nachmittage verbrachte er im neurobiologischen Institut, wo er unter Anleitung von Dr. O. Vogt an kleineren Säugetieren histologische Untersuchungen vornahm. Einer Einladung von Dr. H. Dohrn folgend, besuchte er das Stettiner Museum, dessen reichhaltige Insektensammlungen seine Bewunderung erregten. Auf dem Heimweg besichtigte er noch das Hofmuseum in Wien, dessen Lepidoptereu-Sammlung ihn sehr befriedigte. Zum Schluss spricht er aus, dass das Ungar. National-Museum den Vergleich mit anderen Museen ganz gut aushalte.

S. 192. **L. v. Aigner-Abafi:** Die Tagfalter Ungarns XXII. Die Erebien-Arten werden eingehend geschildert.

S. 200. **M. Móczár und P. Henter:** Neuere Daten zur Hymenopteren-Fauna von Ungarn. In den Jahren 1905—7. sammelten die Hörer des Paedagogiums zu Budapest u. a. auch Hymenopteren in 5200 Exemplaren von 600 Arten, die hier enumeriert werden.

S. 210. **L. v. Aigner-Abafi:** Schmetterlings-Aberationen des Ung. National-Museums V. Schluss.

S. 212. **L. v. Aigner-Abafi:** Zunahme der Lepidopteren-Fauna von Ungarn im J. 1906. Durch die im ungarischen Text aufgeführten Formen steigt die Zahl der Macrolepidoptera-Arten auf 1579 mit 789 Varietäten, die der Microlepidopteren aber auf 1.63 mit 78 Varietäten. Neu benannt werden: *Satyrus Arethusa* Esp. ab. *punctata* und ab. *immaculata* (ohne Fleck in der 2. oder 3. Zelle); ferner *Lycaena Arion* L. ab. *parvimaecula*, ausser dem Mittelmond zeigen sich die normalen 4--6 Flecke nur in Spuren oder gar nicht.

S. 215. **Dr. E. Kaufmann:** Bestimmungstabelle der *Apion aestivum*-Gruppe.

S. 217. **E. Csiki:** Die Borkenkäfer Ungarns. X. Bestimmungstabellen der Gattungen *Liparthrum*, *Hypoborus* und *Carphoborus*, nebst Beschreibung der Arten.

S. 221. **L. v. Aigner-Abafi:** Unbekannter Schmetterling. In letzteren Jahren wurde wiederholt im Januar ein weisser bombycidenartiger Falter beobachtet, aber nicht bestimmt, es wird nun ersucht, auf diesen Falten zu fahnden und ihn zur Determinirung einzusenden.

S. 222. Ausländische Lepidopterologen. Ausser den p. 158. genannten Lepidopterologen sammelte auch Charles Rothschild in Ungarn u. z. im Komitat Bihar, wo er nebst vielen anderen Arten auch *Argyunis Laodice* in Anzahl erbeutete.

S. 222. Calwers Käferbuch 6. Auflage, bearbeitet von Camillo Schauffuss, wird besprochen und bestens empfohlen.

S. 222. Personalnachrichten. Josef Jablonowski, Vorstand der staatlichen Entomologischen Station, früher Redaktionsmitglied der Rovartani Lapok, erhielt den Titel eines Königlichen Rates. — Dr. Eugen Vängel, vormals Redakteur der Rovartani Lapok, wurde zum Director des Paedagogiums in Budapest ernannt — Der Naturforscher J. D. Anisits, der 20 Jahre als Professor am Collegium in Asuncion (Paraguay) wirkte, ist nach Budapest zurückgekehrt und hat eine Stelle bei der Ampelologischen Anstalt angetreten.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

—*—

DR. BEDŐ ALBERT BIRÓ LAJOS DR. CHYZER KORNEL
DR. ENTZ GÉZA MOCSÁRY SANDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS és CSIKI ERNŐ.

XIV. KÖTET — 1907.

BUDAPEST, 1907.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSEGE ÉS KIADÓHIVATALA
IX., ERKEL-UTCZA 12.

Tartalom-jegyzék.

	Lap
<i>A. Aigner Lajos</i> : Magyarország pillangói 31, 68, 109, 140, 172, 192	192
" Geyer G. Gyula... ..	47
" Lepke-eltérések a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményéből 23 ábrával 79, 122, 148, 178, 210	210
" A galagonya-pille tömeges fellépése ...	91
" Japánország lepke-faunájáról	95
" Mehádiai és Orsovai lepkék	158
" Parnassius Mnemosyne	159
" Szedlaczek István. Arczképpel	161
" Dahlström Gyula. Arczképpel	183
" A magyar lepke-fauna gyarapodása 1906-ban	212
" Ismeretlen téli lepke.	221
 <i>Baudis Antal dr.</i> : Coenonympha Hero	 90
<i>Bolkay István</i> : Rimaszombat bogárfaunája	162
<i>Brancsik Károly dr.</i> : Adalék Trencsénvármegye Coleoptera- faunájához	58
<i>Cerva Frigyes</i> : Az <i>Eilicrinia cordiaria</i> életmódja. Ábrával	76
<i>Csiki Ernő</i> : Magyarország szuféli 7, 153, 176,	217
" Pungur Gyula. Arczképel.	93
" Gerger Ede. Arczképpel.	139
 <i>Dahlström Gyula</i> : A <i>Papilio Podalirius</i> hernyója	 159
<i>D. E.</i> : A <i>Cicindela campestris</i> ről	43
" A rovarok védekezéséről	135
" Rovarak egyidejű röptüléséről	159
 <i>Jablonoŭski József</i> : A répalégy. 3 ábrával	 49
<i>Kárpáti Ernő és Lakatos Dezső</i> : Ujabb adatok Magyarország lepke-faunájához	117

<i>Kaufmann Ernő dr.</i> : Az <i>Apion aestivum</i> -csoport fajainak meghatározása	215
<i>Kiss József és Olasz Károly</i> : Adatok <i>Árva-Polhora</i> és a <i>Biagura</i> rovarfaunájához	71
<i>Lósy József</i> : A nagy és a kis viasmoly	102
<i>Móczár Miklós és Henter Pál</i> : Ujabb adatok Magyarország Hymenoptera-faunájához	200
<i>Paray V. Ferenc</i> : Mérges hernyók	42
<i>Schmidt Antal</i> : A Németországi muzeumokról	185
<i>Seitz A.</i> : Az amerikai lepkefaunáról	145
<i>Standfuss M.</i> : A fajok keletkezése és átalakulása	1
<i>Szilády Zoltán dr.</i> : Rovartani jegyzetek és megfigyelések. Ábrával	65 131
„ Klapálek gyűjtőútja hazánkban	181
<i>Wachsmann Ferencz</i> : Pápa környékének bogárfaunája	11
<i>Zilahy Kiss Endre dr.</i> : A méhekről	23

Névtelen közlemények.

Az első magyar lepkekönyv	132
Entomologiai előadások	40, 158
A hernyó tápláléka	41
A Phylloxeráról	43
A Röntgen-sugarak hatása a lepkékre	89
<i>Ocnogyna</i> parásita	89
<i>Sesia andreniformis</i>	90
<i>Vanessa polychloros</i>	91
<i>Parasemia Plantaginis</i>	91
Wocke M. F.	91
A cserebogár	134
Az <i>Aporia crataegiről</i>	135
Entomologiai tanszék	136
Dr. Horváth Géza	136

A Kudsiri havasok faunája	---	---	---	---	---	---	136
Linné-ünnepély	---	---	---	---	---	---	157
Külföldi lepkészek	---	---	---	---	---	---	222
Calwer bogárkönyve	---	---	---	---	---	---	222
Személyi hírek	---	---	---	---	---	---	222

Irodalom.

Csiki Ernő, Magyarország bogárfaunája. Ism. <i>Csiki Ernő</i>	43
Petri, K., <i>Maltodes Serbotae</i> n. sp. " " "	44
Müller, J., Coleopterologische Notizen. " " "	44
Formánek, R., Ein neue Aeta <i>Brachysomus</i> . " " "	45
Petri, K., Vier neue Rüssler aus Turkestan. " " "	45
Heyden, Reiter et Weise, <i>Catalogus Coleopterorum</i> . Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	45
Meyer, P., Coleopterologisches-Ergebnis einer Siebe- Excursion. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	46
Aigner-Abafi, L. v., Schmetterlings-Aberrationen	137
Reitter, E., <i>Dictyopterus Fiedleri</i> n. sp. Ism. <i>Csiki Ernő</i>	128
Lampert, K., Die Grossschmetterlinge Mitteleuropas. Ismerteti <i>A. Aigner Lajos</i>	160
Reitter E., Bestimmungs-Tabellen der Mecinini. Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	137 182
Formánek, R., Bestimmungs-Tabellen d. Gen. <i>Trachyploeus</i> . Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	182
Bachmetjew P., Experimentelle entomol. Studien. Ismerteti: <i>A. Aigner Lajos</i>	223
Konow, Fr. W., Neue Blattwespen. Ismerteti, <i>Csiki Ernő</i>	223

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulat. Ára 35 k., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok kitömesére s eltartására, és csontvázak készítésére, ábrákkal 1 korona 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovarani műszótár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország szág fűrkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk témdarazsainak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Aigner.* Magyarország lepkéi 51 színes táblával. Diszkötésben 30 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhryk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb auf 71 farb Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai félröppiek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungor Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. hyzer K. és Kulczynski L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman O.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekháló-pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországon eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor.

Magyarország bogárfaunája.

Vezérfonal a magyar szent korona országainak területén előforduló bogarak megismerésére.

*

IRTA

CSIKI ERNŐ

A Magyar Nemzeti Múzeum segédőre.

*

A három kötetes munka **első** kötete a bevezető morfológiai részen kívül a Caraboideákat és Staphylinoideákat, a **második** kötet a Palpicorniákat, Diversicorniákat és a Heteromerákat, a **harmadik** kötet pedig a Phytophaga, Rhynchophora és Lamellicornia család sorozatokat fogja tartalmazni.

Egy-egy kötet 5 füzetből áll,
egy-egy füzet előfizetési ára 2 korona, belső ára
2 kor. 40 fill.

Megjelent az I. kötet 1—4. füzete.

Előjegyzések és előfizetések a szerző címére (Budapest, VIII., Nemzeti Múzeum) küldendők.

